№ 164 ՇԱԲԱԹ, 28 ՅՈՒԼԻՍԻ

1912
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 28 ՅՈՒԼԻՍԻ № 164

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ՄԵԿ ՏԻՐ. 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տէլէֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—3 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւնները ընդունվում է ամէն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատողին 20 կոպէկ.
Տպարանի տէլէֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
Հասցէ՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".
[illegible] Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К°, Мясницкая, д. Сытова, [illegible] Морская, 11, [illegible] Маршалковская, 130, [illegible] Большая, 38, [illegible] 8 Площадь Биржи.
[illegible]

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ 1-ԻՆ ՄԻՆՉԵՒ [illegible]
[illegible] 5 ՌՈՒԲԼԻ
[illegible]

ՕՀԱՆՆԵՍ, ԳՐԻԳՈՐ և ԶԻՆԱՆ ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆՆԵՐԸ իրանց ընտանիքներով ցաւօք սրտի յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին իրանց մօր

ՍՕՖԻԱ ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ ամսիս 24-ին: Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, շաբաթ, յուլիսի 28-ին, առ. ժ. 10-ին, բնակարանից (Պանասեվիչա փող., տ. Դանզուրովի) դէպի Հաւլաբարի ս. Կարապետ եկեղեցին: Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 3—3

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
„Ս. Մ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ և Բ. Գ. ՕՀԱՆԵԱՆ"
ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ,

որի կանոնադրութիւնը Բարձրագոյնս հաստատված է յունիսի 10-ին 1912 թ., սրանով յայտնում է ի տեղեկութիւն ընդհանուրի, որ Ընկերակցութիւնը յուլիսի 1-ից 1912 թ. ձեռնարկել է իր գործունէութեան 1.200.000 րուբլի դրամագլխով.

Ընկերակցութեան Վարչութիւնը գտնվում է Վլադիկավկազում:

Վարչութեան դիրէկտօրներ ընտրված են՝
ՍԵՐԳԷՅ ՄԱՐԿՕՎԻՉ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, ԻՎԱՆ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՀԱՆԵԱՆ,
ԳՐԻԳՈՐ ԲՕՂԴԱՆՕՎԻՉ ՕՀԱՆԵԱՆ և ԻՎԱՆ ԻԼԻՉ ՎԱՎԻԼՕՎ:

Ընկերակցութիւնը կատարում է մանուֆակտուրային ապրանքների մեծաքանակ ու հատավաճառ առևտուր, և ունի՝

ՄԵԾԱՔԱՆ. ՎԱՃԱՌՔԻ ՊԱՀԵՍՏՆԵՐ	ՀԱՏԱՎԱՃԱՌ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ
ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ	ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶՈՒՄ
ԳՐՕԶՆԱՑՈՒՄ	ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ
ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ	ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
ՔՈՒԹԱՑԻՍՈՒՄ	ՔՈՒԹԱՑԻՍՈՒՄ
և տօնավաճառներում՝	ԱՐԴՕՆՍԿԱՅԱ կայար.
ԳԵՕՐԳԻԵՎՍԿՈՒՄ	ՊՐԱՍԿՕՎԷՅԱ գիւղում:
ԳՐՕԶՆԱՑՈՒՄ:	

առ. 524. 10—8

ՆՈՐ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ

Ալէքսանդրօպոլում միտք է յղացել բանալ տարրական գիւղատնտեսական դպրոց.

Այդ դպրոցի հիմնաքարերից մէկը պէտք է լինի այն 20,000 ր. գումարը, որ Սէյլանեանները նուիրում են հանգուցեալ Տիգրան Սէյլանեանի յիշատակին: Միւս հիմնաքարը պէտք է լինի այն հողաբաժինը, որը կը յատկացվի Ալէքսանդրօպօլ քաղաքի կողմից ապագայ դպրոցին: Այդ հողի տարածութիւնը կը լինի ոչ պակաս քան 50 դեսեատին, և, եթէ հարկաւոր լինի, նա կարող է լինել կրկնապատիկ ընդարձակ: Ենթադրութիւն կայ, որ կը գտնվեն և ուրիշ նուիրատուներ, որոնք յօժարութեամբ կը յատկացնեն գումարներ գիւղատնտեսական դպրոցի օգտին:

Եւ վերջապէս էական օգնութիւն կարող է հասցնել պետութիւնը, որը համակրութեամբ է վերաբերվում մասնաւոր նուիրատուութիւններին և յաճախ համաձայնութիւն է յայտնում եղած մասնաւոր գումարին աւելացնել իր կողմից նոյնաքանակ նպաստ թէ միանուագ նախնական ծախքերի և թէ տարեկան ընթացիկ ծախքերի համար:

Ալէքսանդրօպոլի գիւղատնտեսական դպրոցը առանձին ուշադրութիւն կը դարձնի Շիրակին և առհասարակ լեռնադաշտերին յատուկ գիւղատնտեսական պահանջների վրա, ուստի կենտրոնական տեղ կը տայ լեռնային հողագործութեան, կենդանաբուծութեան, բանջարաբուծութեան, մեղուաբուծութեան և կաթնատնտեսութեան:

Ողջունում ենք այդ գեղեցիկ գործի նախաձեռնութիւնը և ցանկանում ենք, որ Սէյլանեանների նուէրը արդարև խթան հանդիսանայ օգտաւէտ մի գործ առաջացնելու, որը պէտք է ծառայի, թէ քաղաքի և թէ մանաւանդ շրջակայքի գիւղական համայնքների աշխատանքի բեղմնաւորութեան և արդիւնաբերութեան:

Որքան էլ հասարակ լինի գիւղատնտեսական դպրոցը, այնուամենայնիւ այն անխուսափելի ծախքերը, որոնք պէտք է տեղի ունենան իրապէս, կը կազմեն պատկառելի գումար, որը պէտք է նախատեսված և ապահովված լինի, որպէսզի դպրոցական կեանքը և գործը կանոնաւոր ընթացքի մէջ լինեն և օրէ-օր առաջադիմեն:

Ցատուկ մի յանձնաժողով, որը կազմված է Ալէքսանդրօպոլում, զբաղված է գիւղատնտեսական դպրոցի տիպի և ծրագրի քննութեամբ, այլ և այն նախահաշուի ուսումնասիրութեամբ, որը պէտք է մշակվի դպրոցական ելմուտը կազմելու համար:

Տրամադիր ենք հաւատալ, որ յանձնաժողովը խորհրդակցութեամբ ձեռնհաս անձերի հետ՝ ընդունակ կը հանդիսանայ աջող կերպով լուծելու իր առաջ դրված կարևոր հարցը և կը տայ Շիրակին մի գիւղատնտեսական դպրոց, որի կարևորութիւնը վաղուց զգացված է և որի յանձնարականները կարող են լինել նոյնիսկ այն դասընթացքները, որոնք կազմված էին այս ամառ և որոնք այնքան համակրութիւն գրաւեցին ուսանող երիտասարդների կողմից:

Ալէքսանդրօպոլի գիւղատնտեսական դպրոցը կը գրաւի իր վրա ուշադրութիւն ամեն կողմից և պաշտպանութիւն կը գտնի ընդարձակ շրջանից: Ուստի թող յանձնաժողովը լիայոյս վստահութեամբ նայի գործին և ամենայն լրջութեամբ շարունակի իր վրա վերցրած յանձնարարութեան կատարումը:

Ա. Քալանթար

ՖՐԱՆՍԻԱ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
28 յուլիսի

Պետերբուրգ.—Պուանկարէի գալստեան առիթով «Россія» լրագիրը գրում է. «Դաշնակից Ֆրանսիայի արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարի ժամանումը Ռուսաստան չէ կարելի համարել միջազգային քաղաքավարութեան մի սովորական ակտ, որը յատուկ է ժամանակակից պետութիւններին իրանց փոխադարձ յարաբերութիւնների մէջ: Եւրոպական հասարակական կարծիքը արդէն քանիցս առիթ ունեցաւ համոզվելու, որ ֆրանս-ռուսական դաշնակցութիւնը հետամուտ է բացառապէս խաղաղ և կուլտուրական նպատակների: Այդ դաշինքը, որ լիովին համապատասխանում էր իրար հետ պատմական փառաւոր յիշողութիւններով կապված երկու մեծ ազգերի քաղաքական ու տնտեսական շահերին, բաւականաչափ ամրապնդվեց վերջին ժամանակներս, դառնալով օրգանական պահանջ ժամանակակից միջազգային յարաբերութեան մէջ, որը ընտելացել է տեսնել այդ քաղաքական կոմբինացիաները իբրև լաւագոյն գրաւական խաղաղութեան և հանգստի: Կարելի է հաստատապէս ասել, որ երկու մեծ պետութիւնների այդ դաշինքը, որի կրթական նշանակութիւնը կասկածից դուրս է, կարող կը լինի դիմանալ ժամանակի կործանարար գործողութեան, շնորհիւ երկու հզօր ազգերի որոշապէս արտայայտված կամքի: Ի վերջոյ ողջունելով Ռուսաստանի մայրաքաղաքը ժամանող դաշնակից բարեկամ Ֆրանսիայի ներկայացուցչին, մենք հաստատուն յոյս ենք յայտնում, որ մեր արտայայտած զգացմունքները այդ այցելութեան առիթով բաժանում է հայրենասիրաբար տոգորված ռուս ժողովրդի ահագին մեծամասնութիւնը, որ գիտակցում է Ռուսաստանի և Ֆրանսիայի սերտ մերձեցման անհրաժեշտութիւնը Եւրոպայում խաղաղութիւնը պահպանելու և ամրապնդելու նպատակով, որը անհրաժեշտութիւն է ոչ միայն նրանց համար, այլ և մնացեալ բարեկամ պետութիւնների համար:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
26 յուլիսի

Լօնդօն.—Երկու սուֆրաժիստուհիներ դատապարտված են հինգ տարվայ տաժանակիր կեանքի՝ Դուբլինում արքայական թատրոնը հրդեհելու փորձ անելուն համար:

—

Չիկագօ.—Ռուզվէլտը, առաջադիմական կուսակցութեան ցնծալից օվացիաներից յետոյ, նշանակված է նախագահութեան պաշտօնի համար թեկնածու:

—

Էսսէն.—Կրուպպի գործարանի 100-ամեակի տօնահանդիսին ներկայ եղող Վիլհէլմ կայսրը ճառ արտասանեց: Ֆիրմայի գլխաւորին կայսրը պարգևատրել է մինիստրական կոչումով:

—

Էսսէն.—Կրուպպի գործարանի 100-ամեակի առիթով, Կրուպպի ընտանիքը նուիրաբերեց 15 միլիօն մարկ ծառայողների, գործարանի բանւորների, Էսսէնի քաղաքացիների և ցամաքային ու ծովային զօրքերի օգտին:

—

Բէյմս.—Յուլիսի 25-ին զինուորական վարժութեան ժամանակ դինամիտային փամփուշտի պայթիւնից վիրաւորվել են 20 դրագուններ, որոնցից 10-ը ծանր կերպով:

—

Բօխում.—Առաւօտեան Լօտրինգէնի հանքում շախտի մէջ պայթիւն առաջացաւ գազից: Սպանված են 7 և 10 հոգի ծանր վիրաւորված: Կորուստները դեռ ևս ճշգիւ չեն որոշված: Վերջին տեղեկութիւնների համաձայն շախտ էին իջեցված 100 հոգի:

—

Բօխում.—Լօտրինգէնի հանքի շախտից առայժմ հանել են 61 դիակ և 25 վիրաւոր: Շախտի ներսում եղողներից բաց երևոյթին չէ աջողվել ոչ ոքի ազատել շնորհիւ բոցերի:

—

Բրիւնն.—Բանւորների հետ ունեցած տարաձայնութեան պատճառով մահուդի գործարանատէրերը վճռեցին լօկաուտ յայտարարել բանւորներին:

—

Պէկին.—Կալանաւորված են 7 կօրէացիներ, որոնք, լուրերին նայելով, կապ ունեն իշխան Կացուրայի կեանքի դէմ վերադարձին մահափորձ կատարելու դէպքի հետ: Կալանաւորվածները ուղարկված են Տեանցզին ճապօնական դեսպանատանը հարցաքննութեան ենթարկվելու համար:

—

Նալտա.—Ցորդ հեղեղը քշեց Դերեկոյկֆա գետի կամուրջը: Ջրով լցվել են կրպակները: Վնասները ահագին են:

—

Սեվաստոպոլ.—Կապիտան Վիտկովսկիի կեանքի դէմ մահափորձ անող նաւաստի Պօլօնսկին դատապարտված է մահվան՝ կախաղանի միջոցով:

—

Վլադիկավկազ.—Նայլչինի գանձարանի վրա կատարված յարձակման գործի համար զինուորական-շրջանային դատարանը երեքին դատապարտեց մահվան պատժի, իսկ մէկին կալանաւորական բաժանմունքի:

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)
26 յուլիսի

Վիեննա.—«Ցայտ» լրագիրը զետեղում է իր համարներից մէկում Ալբանիայի քաջ ծանօթ մի անձի յօդուածը, որտեղ վերջինս ասում է, որ Չերնօգօրիայի և ալբանական Գրուդի, Խօտի, Կաստրիտի և Կլեմէնտի շրջանների սահմանագլխի վրա սկսված ընդհարումները վկայում են, որ Չերնօգօրիան մտադիր է անցնել դէպի Սկիւտար: Այդ ծրագրի իրագործումը հաւանական է մօտիկ ապագայում ի նկատի առնելով այն աջակցութիւնը, որը կաթօլիկ ալբանացիները ցոյց են տալիս Չերնօգօրիային:

—

Հռոմ.—Ստեֆանիի գործակալութեանը հեռագրում են Տրիպօլիսից, որ 1000 արաբներ յարձակում գործեցին Զանզուրի վրա, բայց յետ մղվեցին կորցնելով 200 հոգի սպանված: Նրանց միջոցին իտալական դիրիժաբլներից ռումբեր էին նետում:

—

Հռոմ.—Զուարից հեռագրում են այստեղ, որ թիւրքերը ոչնչացնում են և թունաւորում ջրհորները:

ՆԱՄԱԿ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ

Ուստր, 16 յուլիս

Ամերիկահայ երեսփոխանական ժողովը գումարուեցաւ ամսոյս 7-ին, կիրակի օրը, ներկայութեամբ թեմիս մէջ պաշտօնավարող չորս եկեղեցականներու և 19 աշխարհական երեսփոխաններու:

Ժողովը զբաղեցաւ գլխաւորաբար երկու խնդրով. 1) կաթողիկոսական պատգամաւոր տիար Մաղաք Գ. Պէրպէրեանի տեղեկագիր. 2) Գաֆթանեան վարդապետի խնդիր:

Տիար Պէրպէրեան ժողովին ներկայացուց իր գրաւոր տեղեկագիրը, ուր մանրամասնօրէն բացատրուած էր իր պատգամաւորութեան մերժումին պարագաները: Ժողովը միաձայնութեամբ շնորհակալութեան քուէ տուաւ կաթողիկոսական պատգամաւորին, որ կրցած էր իր պարտականութիւնը ճշգիւ կատարել և պաշտպանել ամերիկահայ գաղը օրինազանց ու կեղծաւոր վեղարաւորի մը դաւերուն դէմ:

Կաթողիկոսական պատգամաւորի տեղեկագրի ընթերցումէն անմիջապէս յետոյ կարդացուեցան այս առթիւ ամերիկահայ թեմերու մեծամասնութեանց կողմէն ղրկուած բողոքագրերը, որոնցմով իրենց ցաւը և զայրոյթը կը յայտնէին և ժողովէն պաշտօրէն կը պահանջէին ամերիկահայ թեմին վիրաւորուած արժանապատուութեան դարմանումը:

Թէ ինչպէս կարելի պիտի ըլլար թեմերու այդ պահանջին գոհացում տալ և միանգամայն Էջմիածնի Մայր Աթոռին հանդէպ յարգալիր վերաբերում, դժուար էր վճռել: Թեմերուն յայտնած բողոքները բուռն էին և զայրացուցիչ ալ, բայց երեսփ. ժողովը՝ ի հարկէ՝ չէր կրնար տաքարիւնութեամբ վերաբերուիլ դէպի հարցը և իր վճիռը տալ վայրկենական ապաւորութեան ու ոգի ելած զգացումներու տակ: Ժողովը նկատի առաւ բոլոր հանգամանքները և յետ երկար կարծեաց փոխանակութիւններու որոշեց՝ պատշաճ լեզուով մը ցաւ յայտնել անցած կատարուած անիրաւութեան դէմ և խնդրել Ն. Ս. Օծութենէն, որպէսզի, հիմնուելով Թիւրքիոյ ազգային և ամերիկահայ սահմանադրութեանց որոշ սկզբունքներուն և ոգիին վրայ, մասնաւոր կոնդակով մի հաստատէ ամերիկահայ թեմի երեսփ. ժողովի իրաւունքը կաթողիկոսական ընտրութեան պատգամաւոր ունենալու ապագայ ընտրութիւններուն մէջ:

Գաֆթանեան վարդապետի առաջ. փոխանորդութեան խնդիրը նորէն սեղանի վրայ եկաւ: «Մշակի» ընթերցողներուն յայտնի է, թէ ամերիկահայ թեմը ասկէ շատ ամիսներ առաջ՝ հիմնուելով տեղական ազգ. սահմանադրութեան որոշ օրէնքներուն վրայ՝ դադրեցուցած էր Գաֆթանեանը առաջ. փոխանորդութեան պաշտօնէն, բայց հոգևոր բարձրագոյն իշխանութիւնը չէր ճանչցած այդ և շարունակած էր իր յարաբերութիւնները յիշեալին հետ իբրև փոխանորդի: Ամերիկահայ թեմը քանիցս բողոքեց այս մասին, սակայն անոր բողոքները ձայն բարբառոյ յանապատի մնացին հոգևոր բարձրագոյն իշխանութեան մօտ, որուն դէշ հետևանքը այս թեմին եկեղեցական գործերուն քայքայումն մօտենալը ու օտար դատարաններու առջև քաշկռտուիլն եղաւ:

Ժողովը անդրադառնալով այս բոլոր պարագաներուն և անոնց լծորդուած իրադարձութիւններուն՝ վճռականօրէն ու բացարձակապէս յայտարարեց, թէ՝ Մայր Աթոռոյ ու անոր արժանաւոր Գահակալին հանդէպ յարգանքի ամենախորին զգացումը տածելով և ըստ ամենայնի Նորին Ս. Օծութեան բոլոր որոշումներուն հանդէպ պատրաստակամութիւն յայտնելով հանդերձ չի կրնար և պիտի չկրնայ երբէք ճանչնալ Գաֆթանեան վարդապետի վրայ ոևէ պաշտօնական հանգամանք: Ժողովին այս որոշումը պիտի հաղորդուի Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին, ի պարտ ու պատշաճ տնօրինութիւն:

Որոշուեցաւ նաև դիմել Վեհ. Հայրապետին, որպէսզի 1911 փետր. 26-ին թեմիս մէջ կատարուած առաջնորդական ընտրութեան թուղթերը նկատի առնէ և վայրկեան մը առաջ բարւոք լուծում մը տայ առաջնորդական ընտրութեան գործին, նկատի ունենալով այն տխուր և անկերպարան կացութիւնը, որուն ենթարկուած է ամերիկահայ թեմը օրինաւոր և կարող առաջնորդի մը չգոյութենէն:

Մաղթենք, որ Վեհ. Հայրապետը առաջնորդական սոյն հարցը ամերիկահայ գաղթականութեան ստուար մեծամասնութեան սրտի բաղձանաց համաձայն լուծէ:

Մաղաք Գ. Պէրպէրեան

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊՐՕՖ. ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՍՕԼՕՄՕՆՕՎԻՉ ԽԱԽԱՆՕՎ

Մեր հարևան վրացիներին այս տարի վիճակվեց երկու ծանր կորուստներ ունենալ: Դեռ վերջերս վախճանվեց յայտնի մանկավարժ Եակօբ Գօգեբաշվիլին, որի կորուստը շատ զգալի եղաւ վրացիների համար, չը նայած նրան, որ հանգուցեալը վերջին տարիներս համարեա թէ ոչինչ չէր արտադրում հիւանդութեան պատճառով:

Եւ ահա այսպիսի խոշոր որ ծանր կորուստից յետոյ, վրացիներին վիճակվում է մի երկրորդ խոշոր կորուստ ևս ունենալ:

Հեռագիրը դեռ երէկ գուժեց մահը վրաց գիտնական գործողներից մէկի: Սամարայի մօտ գտնվող մի կուրօրտում վախճանվեց պրօֆ. Ալ. Սօլօմօնօվիչ Խախանօվը 46 տարեկան հասակում:

Նա ծնվեց 1866 թ. Գօրի քաղաքում: Թիֆլիսի առաջին գիմնազիան աւարտելով, անցաւ Մօսկվայի համալսարանը, ուր մտաւ պատմա-լեզուաբանական ֆակուլտէտը, որը

է ջողապէս վերջացնելով՝ նոյն համալսարանում թողնվեց որպէս պրիվատ-դոցենտ, մի քանի տարի, իսկ 1900 թ. միևնոյն համալսարանում դասախօսութիւններ սկսեց կարդալ արդէն, որպէս պրոֆեսոր վրաց պատմութիւնից և գրականութիւնից։

Վարելով հանդերձ այսպիսի կարևոր պաշտօն գիտութեան բարձրագոյն տաճարում, հանգուցեալ ուսուցչապետը աննկուն կորովով աշխատում էր վրաց բանասիրութեան և առ հասարակ գրականութեան ասպարէզում, տալով գիտական նորանոր արտադրութիւններ և ուսումնասիրութիւններ իւրաքանչիւր աւելի հետաքրքրական և կարևոր, որ մենք չենք կարող մի առ մի թուել, ի նկատի ունենալով օրաթերթի սուղ էջերը։

Ա. Խախանովի անդուլ աշխատասիրութեան գլուխ գործոցը իրաւացիօրէն համարվում է վրաց հին գրականութեան ուսումնասիրութիւնը, որպիսի ասպարէզում նա մեծ դեր կատարեց, որով և վրաց գրականութիւնը նրան մեծապէս պարտական է։

Սակայն նրա քայքայված առողջութիւնը չը կարողացաւ դիմանալ յոգնեցուցիչ և ծանր աշխատանքին, և նա դեռ ևս երիտասարդ հասակում զոհ գնաց թոքախտին։

Այսպիսով անողոք մահը խլեց և մի բեղմնաւոր գրական դէմք, լռակեաց. բայց և խիստ արդիւնաւէտ գործիչ, որի մահով գոյացած բացը շատ զգալի կը լինի առաւելապէս վրացիների համար։

Իր կարճատև, բայց բեղմնաւոր կեանքի ընթացքում Ալ. Խախանովը ամենայն սրբութեամբ կատարեց իր քաղաքացիական պարտականութիւնները հանդէպ իր հայրենիքի և վրաց ազգի, որին օգնութեան հասաւ իր մահից յետոյ էլ նիւթապէս, թողնելով 45,000 ռուբլու չափ իր կարողութիւնը Վրաց մէջ Գրագիտութիւն Տարածող Ընկերութեանը կրթական նպատակներով, որպիսի Ընկերութեան հիմնադիր և գործունեայ անդամներիցն էր ինքը հանգուցեալը։

Ցար. Գասպարեան

ՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ԷԼ

Այսօր հրապարակի վրա է դրված, թէ ինչպէս պէտք է տօնել, յաւերժացնել հայկական կուլտուրական կեանքի երկու մեծ տօները՝ տառերի 1500-ամեակը և տպագրութեան 400-ամեակը։

Դեռ մեծ գործը իր սաղմի մէջ երկպառակութեան ենթակայ է։ Վիճում են լրագրութեան միջոցով, թէ Էջմիածնի առաջարկներն են ճիշդ և կարևոր, թէ Թիֆլիսի Ցոր. Ցանձնաժողովինը։

Կուզէի ես էլ իմ խօսքն ասել, գիտակցելով որ ամեն մի մարդու պարտքն է, եթէ հետաքրքրվում է այս խնդիրներով, իր ձայնը բարձրացնել։

Դարեր շարունակ մենք գիտենք, որ հոկտ. 13-ը ս. Թարգմանչաց տօնի օրն է եղել, ուրեմն և աւանդութեան բերանով մեզ հասած ու շատ բան հաստատող այդ օրը թող մեզ համար նշանակութիւն ունենայ և պատմական դառնայ այս մեծ տօները նոյն օրը կատարելով։ Այնուհետև մինչև այժմ հրապարակ դրված առաջարկութիւններից, իմ կարծիքով, ամենից լաւագոյնը և արժէքաւորը Էջմիածնի Ցոր. Ցանձնաժողովի որոշած «Դպրոցական ֆոնդն» է։ Այդ որոշումը միանգամայն նպատակայարմար է, որովհետև այդ ֆոնդից համայն հայութիւնը կարող է օգտվել և հայկական ցրիւ մասերը օգնող Էջմիածնի Ցոր. Ցանձնաժողովն այլ գեղեցիկ որոշում անել չէր կարող, քան այդ։ Երկրորդ տեղը կարելի է դնել «Գրական ֆոնդի» հարցը, այն տեսակէտից, որ գրականագէտները պատկանում են այն դասակարգին, որոնք մշտական շահագործվում ու տուժում են յանուն հասարակական շահերի, հետևապէս գրականութեան սիւներն են նրանք և հատուցման արժանի։

Այնուհետև բացի այն մասնակի ու թեթև հարցերից, որոնց իրականացումը մասնաւոր անհատների, խմբակցութիւնների գործ է, աչքից չէ վրիպում մի համայնական շատ կարևոր և ժամանակակից հարց։ Այդ՝ Օշականի ս. Մեսրոպեան դպրոցի 4-դասեան շրջանային դարձնելու և ս. Մեսրոպի կիսանդրու հարցն է։

Հարցեր, որոնք առանձին ուշադրութեան արժանի են, որովհետև հայ ազգը ս. Մեսրոպից դուրս պատմական մեծ նշանակութիւն ունեցող անձն գտնել չէ կարող, հետևապէս արժէ, որ նրա յոբելեանի օրը մի մեծ գործով յաւերժացնենք նրա մեծ անունը, աջակցենք իրականացնել Օշականի յանձնաժողովի որոշումները։ Իրօք՝ եթէ նայենք անցեալին, ս. Մեսրոպի համար հայ ազգը ոչինչ նշանաւոր բան չէ արել, մինչդեռ մենք գիտենք, որ վերածնութիւնից յետոյ է, ինչ մարդկային միտքը՝ դարերով կաշկանդված միջնադարի հեղձ մթնոլորտում՝ սկսում է արագ նուաճումներ անել քաղաքակրթութեան իրական լայն ասպարէզում։ Մենք գիտենք, որ հայ տպագրութիւնը տառերի գիւտից յետոյ ծագեց, ուրեմն հայկական վերածնութեան արգասիքն է, նրա հետ անպայման պատճառաբար շաղկապված, առանց նրան չէր կարող ծնվել ու ապրել, ուրեմն տառերի գիւտը աւելի կարևոր է և նշանակալից։

Պատմական մեծ փաստ է, որ տառերի գիւտը կատարվել է ս. Մեսրոպի ձեռքով. նա մեզ կենդանի ապրեցնող լեզու է տուել, ուրեմն էլ ինչպէս պէտք է մոռանանք նրան՝ մեծ վարդապետին և այժմ իր հերթին նրա մեծագործութեան դիմաց գոնէ մի չնչին բան չանենք նրա համար։ Գուցէ շատերը անհեթեթաբար արժանի չեն գտնի նրան մեծարելու։ Մենք կարծում ենք այդպիսի բան լինել չէ կարող, որովհետև ինչ որ մեծութիւն է, նա յարգանքի է արժանի և փոքրութիւն լինել չէ կարող այլևս. ով ապրում է ցեղի սրտում, նա ցեղի պաշտամունքի առարկան է ու երկրպագութեան արժանի մեծ կոթողը։ Այդ գործը իրականացնել իրօք ամենքիս պարտքն է։

Ուսուցիչ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Անտարբերութիւն է

Բորժոմ, 24 յուլիսի

Ամսիս 22-ին տեղիս հայոց ուսումնարանի օգտին «Մինէրալնիյ» պարկում, նախաձեռնութեամբ տ. Կալամքարեանի և հոգաբարձութեան ու պ. պ. Մելքոն և Ցովհաննէս Ցակոբեանների մասնակցութեամբ, զբօսանք տրվեց։ Ղեկավարութեամբ դերասան Օհանեանի ներկայացվեց «Օպրանա» օպերան և կայացաւ պարահանդէս։ Պարում էին եւրոպական և հայկական պարեր։ Նուագում էին մէջ ընդ մէջ զինւորական երաժշտախումբ և սազանդարները։

Տիկին Կալամքարեանը մի քանի անգամ է աջողեցրել յօգուտ ուսումնարանի զբօսանքներ։

Անցեալ 1911—12 ուսումն. տարվայ համար մասնաժողովը ծխական տուրքեր էր նշանակել է, իսկ ընդհանուր ժողովը հաստատել, սակայն այդ տուրքերը դեռ չեն գանձվել, իսկ ուսուցիչների ռոճիկների մի մասը հոգաբարձութիւնը պարտքով է վճարել, ու միւս մասն էլ դեռ մնում է չը վճարված։

Նոյն 1911—12 թ. հոգաբարձութեան նախաձեռնութեամբ յօգուտ ուսումնարանի մի քանի ներկայացում և երեկոյթ տրվեց, բայց ինչ և որքան օգուտ գոյացաւ, մնում է անյայտութեան քօղի տակ։

Անցաւ ուսումնական տարին, չը նայելով որ հոգաբարձութիւնը մի քանի անգամ ժողովի է հրաւիրել, բայց ծխականները չը հաւաքվելու պատճառով դեռ ժողով չէ կայացել, ուսումնարանի տարեկան հաշիւը դեռ չէ ներկայացված։ Սա անտարբերութիւն չէ, ապա ինչ է։

Անցորդ

Դարձեալ Ներքին-Մաշխաանի դպրոցը

Ցարսկիէ-Կոլօդցի, 17 յուլիսի

Արդէն շատ անգամ գրել ենք «Մշակում», որ բազուաբեղուն ինժեներ-տեխնիկ Լևոն Մելիք-Նուբարեանը ցանկանում է Ներքին-Մաշխաանի գիւղում հիմնել հայոց դպրոց, որի պահպանութեան համար նա խոստանում է տալ տարեկան 250 ռուբլի 5 տարի ժամանակով, իսկ մնացած ծախսերը պէտք է յանձն առնի տեղական ժողովուրդը։ Այս հարցը մինչև այսօր մնաց անկատար։

Մաշխաանի և հարևան գիւղերում ցիր ու ցան բնակվում են մօտ 60 տուն վրացախօս հայեր։ Սրանք մի բառ չեն իմանում հայերէն, չունեն ոչ սեփական քահանայ և ոչ եկեղեցի, իսկ վերջերս սկսել են ամուսնանալ այլազգիների հետ։

Ի նկատի ունենալով այս, Կ. Հ. Բ. Ը. Ցարսկիէ-Կոլօդցիի ճիւղի վարչութիւնը խնդրեց խորհրդին 100 ռուբլի նպաստ նշանակել Մաշխաանի գիւղին, որը գտնըվում է այս ճիւղի շրջանում։ Աւելացնելով այս նպաստին Մելիք-Նուբարեանի 250 ռ. նպաստը, կարելի է այդ փողերով ուսուցիչ վարձել, իսկ բնակարան, ծառայ, վառելափայտ կարելի է ձեռք բերել աշակերտների թոշակներից։

Կենտրոնն այս մասին բանակցութիւն սկսեց Լ. Մելիք-Նուբարեանի հետ, որից ստացվեց պատասխան, թէ նա հաստատ է իր որոշման մէջ, բայց լրացնել դպրոցի ծախսերը բարեգործական միջոցներից նա մերժում է և պահանջում է, որ այդ ծախսերը լրացնեն իրանք գիւղացիները, որպէսզի սովորեն ինքնագործունէութեան, որպիսի հայեացքը նա պաշտպանում էր «Մշակում»։

Մելիք-Նուբարեանի այս պատասխանի առիթով, Ցարսկիէ-Կոլօդցիի ճիւղի վարչութիւնը դիմեց Սղնախի գործակալին, խնդրելով յորդորել գիւղացիներին, որ մնացած ծախսերը իրանք գիւղացիները վերցնեն, կազմեն այդ մասին համախօսական և ուղարկեն խորհրդին։ Նկատենք, որ թոշակներից կարելի է ստանալ մօտ 100 ռ. տարեկան, բնակարան Մաշխաանում կարելի է վարձել (2 սենեակ) 20—25 ռ., հարկաւոր է 2 սաժէն փայտ, այնպէս որ գիւղացիները, բացի թոշակից, տարեկան պէտք է տան մօտ 60—80 ռ. կամ ամեն մի տուն 1—2 ռուբլի։ Գործը հեշտ է. հարկաւոր է նախաձեռնող. իսկ սա պէտք է լինի Սղնախի գործակալը, որովհետև գիւղացիները սեփական քահանայ չունեն։ Եթէ մինչև 1913 ուս. տարին չը բացվի, Մելիք-Նուբարեանը հրաժարվում է դրանից յետոյ նպաստ տալ։

Հացաբոյսերը հնձվում են։ Սպասվում է լաւ բերք։ Ցորենի պուդը Շիրակում որոշել են 1 ռ., գարին՝ 60 կ.։ Էլդարում թուրքերը մի քանի տարի է, ինչ սկսել են ցանել բամբակ, որ աջող է բուսնում այնտեղ. բերքը բաւարար է եղել անցեալ տարի։ Վաճառական Լևոն Ամեանց 50 դեսետին հող վերցրեց Էլդարում վրացի իշխանից կապալով։ Նա այս տարի ցանեց մի քանի դեսետին բամբակ։ Սպասվում է բաւարար բերք։

N. N.

ԳԵՂԻ ԱՄԱՌԱՆՈՑԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

I

Ամառանոցային սեզօնը ընթանում է իր սովորական տեմպով։ Գիւղի մօնօտօն, տաղտկալի, խեղդող կեանքը բոլորովին կերպարանափոխվել, կենդանացել, կուլտուրական բնոյթ է ստացել։

Ամառանոց են եկել զանազան քաղաքներից ու հեռաւոր վայրերից օդափոխվելու՝ բազմաթիւ հարուստ և միջակ ընտանիքներ ու անհատներ։

Անցնում ես գիւղի աղմկալի փողոցով, ամեն քայլափոխում հանդիպում ես նորանոր, չափազանց տիպիկ, գաւառական նեխված կեանքին անսովոր դէմքերի, մօդայասէր կանանց «շանտեկլերի» մէջ կոլորված, յամրաքայլ դալկահար քնքոյշ սեռի անհոգ, անմեղ ներկայացուցչուհիների։

Որքան մեծ է մի տարվայ ընթացքում մայրաքաղաքում կատարված արտաքին, խաբուսիկ, անմիտ փոփոխութեան ծաւալը։ Այդ դրոշմված է ծանօթ քաղաքացու նախկին համեստ ընտանիքի նիստ ու կացի, վարք ու բարքի վրա։

Ապա մեր կրթութեան ու դաստիարակութեան անչափ կարօտ, բարոյապէս ընկած, այլասերված աշակերտութիւնը, որի ամառանոցում անցկացրած աննպատակ, վնասակար և նոյնիսկ կասկածելի կեանքի վրա կարելի է միայն ցաւել և կրկնել Լերմոնտովի հետևեալ խօսքերը. «Печально я гляжу на наше поколѣніе. Его грядущее иль пусто, иль темно»։

Բոլորն էլ ըստ երևոյթին եկել են հանգստանալու, կազդուրվելու, իրանց քայքայված ջղերը, թմրած օրգանիզմը վերանորոգելու։

Ամենքի դէմքերի վրա նկատվում է քաղաքի ճնշող, նեխված մթնոլորտի անջնջելի կնիքը։ Դալուկ, գունատ պրոֆիլների անվերջ, անհատնելի շարաններ...

Ամառանոցաւորների մէջ կան բաւականին շատ մտաւոր ույժեր, մեր հասարակական անդաստանի կուլտուրտրեգերներ, որոնք երկարատև մտաւոր ծանր, մաշող աշխատանքից յետոյ եկել են գաւառի խաղաղ անկիւնում, կուսական բնութեան մէջ ամփոփվելու, առողջանալու և ապա՝ կրկին շարունակելու իրանց կուլտուրական նուիրական միսիան։

Ամառանոցաւորները բերում են իրանց հետ նաև ժամանակակից լուսաւորութեան դրական և բացասական հոսանքներ։ Վերջինը (բացասականը) շնորհիւ գաւառի համատարած տգիտութեան գտնում է աւելի պատրաստ, աւելի պարարտ հող ու ընդունելութիւն և այդպիսով խոր արմատներ է գցում գաւառի հասարակական և ընտանեկան կեանքում։

Իսկ առաջինը որպէս թարմ, կենսատու առողջ հոսանք՝ արհամարհվում, շարունակ յետ է մղվում և նոյնիսկ անխնայ հալածվում գաւառի սև ույժերի կողմից։

Նահապետական համեստ ընտանիքում բուն է դնում կործանարար «մօդան», քայքայում, ոչնչացնում է նրան և այլասերում, անբարոյականացնում գաւառական նոր սերնդին։ Ի զուր, շատ ի զուր են լինում գլուխը կորցրած «Օսէփների» («Քանդած Օջախ») ջղաձգութիւնները, յուսահատական ճիչերը և արդարացի բողոքը... «մօդան» իր կործանարար դերը կարճ ժամանակում կարողանում է փառաւորապէս կատարել։

Գաւառը չունի միայն ինտելիգենցիա և գիտակից, մարտնչող երիտասարդութիւն, որոնք բացարձակ կռիւ մղեն այն բոլոր հասարակական վնասակար երևոյթների դէմ, որոնք շարունակ խոչընդոտ են հանդիսացել կուլտուրական գործօնների զարգացմանը։

Նահատակ գաւառ, խեղճ գաւառացի...

Մ. Ղազարեան

Մեծ-Ղարաքիլիսա

ՊԱՆԴԽՏԱՒՈՐՆԵՐԻ ՄԻ ԴԱՍԱԿԱՐԳ

Նոր-Բայազէտ, 22 յուլիսի

Նոր-Բայազէտը ունի բազմաթիւ պանդուխտներ, որոնք աշխատում են Ռուսաստանի զանազան քաղաքներում, պարապելով մշակութեամբ, արհեստաւորութեամբ, գործակատարութեամբ և այլ աշխատութիւններով։

Այս բոլէիս մի ամբողջ թաղ մեզանում, «Բանդի մահլա» կոչված թաղամասը, դատարկ լինելով բնակչութիւնից, բոլորովին փակ է մնացել, քանի որ վերջին տարիներս պանդուխտների մեծամասնութիւնը իր ետևից քաշ է տուել նաև իր ընտանիքը։ Քաղաքային վարչութիւնը տարեկան հազարաւոր անցագրեր է աւելացնում մեր դուրս գնացած պանդուխտ-օտարականների համար, որոնք թողած հայրենի երկրի անուշ օդն ու ջուրը՝ մտահոգական կարիքից ընկճված՝ ստիպված են տասնեակ տարիներով դեգերել օտար վայրերի մթնոլորտում, աշխատանքի նորանոր աղբիւրներ որոնելով...

Սակայն ընդհանուր օտարականների թըւում կայ մի առանձին աշխատաւոր դասակարգ—բաղնիսպանների դասակարգը,—որի անդամները իբրև մի որոշ պրոֆեսիայի ներկայացուցիչներ՝ կոչվում են «քիսաչիներ»։ Սրանք բաղնիսպանութիւնից զատ գրեթէ մի ուրիշ բանի չեն ձեռնարկում, ուստի տարիներով իրանց ծաղիկ կեանքը մաշում են բաղնիսպանութեան մէջ։ Ջրի տաքութեան տեմպերատուրան, բաղանիքի գոլորշին և օդի փափուկ ազդեցութիւնը այն աստիճան խաշել և փափկացրել են այդ դասակարգի մարդկանց կազմուածքը (քանի որ

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՄԷՋԼԻՍԻ ՆՈՐ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Հազիւ վեց տարի անցել է սահմանադրական շրջանից Պարսկաստանում, և մէջլիսը փոխել է արդէն երկու անգամ իր ընտրութեան օրէնքը։ Սահմանադրութիւնը Մուզաֆֆէր-Էդդին շահի կողմից հրատարակվելուց կարճ ժամանակ յետոյ՝ ընդունվեց առաջին ընտրութեան օրէնքը, որի հիման վրա պէտք է ընտրվէին առաջին մէջլիսի անդամները։ Այդ օրէնքով՝ ընտրողները բաժանվում էին 6 դասակարգի՝ 1) իշխանները Թագաւորական տոհմից և Ղաջարները, 2) ուլեմաները և հոգևորականները, 3) մեծամեծները և ազնուականները, 4) մեծ վաճառականները, 5) կալուածատէրերն ու գիւղացիք և 6) խանութպաններն ու արհեստաւորները։ Մէջլիսի 156 անդամներից 60-ը պէտք է ընտրվէին Թէհրանից (ուղղակի), իսկ մնացեալները նահանգներից (անուղղակի)։

Ի նկատի առնելով պետութեան պրիմիտիվ կազմը՝ այդ ընտրութեան ձևն ունէր որոշ առաւելութիւններ. դասակարգային բաժանումը հինուց ի վեր Պարսկաստանում զարգացած էր և գրաւում էր կառավարչական սիստեմում էական դեր. դասակարգերը որոշ կերպով կազմակերպված էին և ունէին մասամբ իրանց միջից ընտրված պետեր և ներկայացուցիչներ. պետութեան առհասարակ խառնաշփոթ և անպատրաստ վիճակում այդպիսի շատ ու քիչ կանոնաւորված կազմակերպութիւնները կարող էին անտարակոյս մեծապէս դիւրացնել ընտրութեան գործը։ Սակայն առաջին ընտրութեան օրէնքը ունէր միւս կողմից և խոշոր թերութիւններ. Նօմադ ցեղերը (երկրի ամբողջ բնակչութեան 22 տոկոսը) ընտրողների շարքում չէին յիշված, գիւղացոց (55 տոկոսը բնակչութեան) ընտրութեան իրաւունքը կախված էր 1000 թուման արժէք ունեցող կալուածային սեփականութիւնից, որ հազուագիւտ էր։ Մնում էին գլխաւորապէս քաղաքացիք և դրանցից էլ զրկվում էին ձայնից բանւորները, արհեստաւորներն ու փոքր վաճառականները, որ խանութ չունէին. այնպէս որ՝ երկրի ամբողջ համարեա 10 միլիոն բնակիչներից հազիւ թէ մի քանի հարիւր հազար հոգի ընտրութեանց կարող էին մասնակցել։

Առաջին մէջլիսը Մահմէդ-Ալի շահի կարճատես քաղաքականութեան զոհ գնաց. բայց մի տարի չանցած պարլամենտի բռնի լուծումից՝ նոյն շահը, հանգամանքների ճնշման ներքոյ, ստիպված եղաւ սահմանադրութիւնը վերստին հաստատել։ Նրան չաջողվեց հին կարգը վերականգնել և նոյն իսկ սահմանադրութիւնը ռեակցիոնէր ոգով փոփոխել և աշխատեց նոյն ուղղութեամբ փոփոխութիւն տալ գոնէ ընտրութեան օրէնքին։ Թէև այդ նկատմամբ էլ նրա ցանկութիւնը լիովին չը կատարվեց, բայց և այնպէս հին ընտրութեան օրէնքին փոխարինեց 1909-ի յունիս 26-ի օրէնքը, որ ներկայանում է իբր մի տեսակ կոմպրոմիս յետադիմականների և սահմանադրականների միջև։ Մահմէդ-Ալին գահից հրաժարվելուց յետոյ երկրորդ մէջլիսը ընտրվեց այդ նոր օրէնքին համապատասխան։

Երկրորդ ընտրութեան օրէնքը շեղվում է էապէս առաջինից. դասակարգային ընտրութեան տեղն անցնում է շրջանների անուղղակի ընտրութիւնը։ Հինգ մեծ նօմադ ցեղերին (Ատրպատականի շահսէվաններին, բախտիարներին, կաշկայիներին, թիւրքմէններին և Ֆարսի խիմսէ ցեղին) և նմանապէս չորս այլադաւան հպատակ ազգերին (հայերին, ասորիներին, զարադաշտիներին և հրէաներին) տրվում է մի-մի ներկայացուցիչ մէջլիս ուղարկելու իրաւունքը։ Մէջլիսի անդամների թիւը իջնում է 120 հոգու։ Ձայնի իրաւունքը վերապահվում է միայն այն պարսկահպատակներին, որոնց կալուածային սեփականութեան արժէքը գոնէ 250 թումանի է հասնում, կամ որոնք տարեկան 10 թուման տուրք են վճարում, կամ 50 թուման եկամուտ ունեն, կամ որոշ կրթութեան տէր են։

Անցեալ տարվայ խռովութեանց պատճառով լուծվեց երկրորդ մէջլիսը և նրա հետ գերեզման իջաւ երկրորդ ընտրութեան օրէնքը։ Բայց նախ քան մէջլիսի լուծումը՝ նա մշակել և ընդունել էր մի նոր օրէնք, որ խնամակալի և ներքին գործոց մինիստրի կողմից հաստատվեց 1329 թ-ի զիլկադի 12 ին, և այդ օրէնքի հիման վրա կը կատարվեն ապագայում երրորդ մէջլիսի 136 անդամների ընտրութիւնները։

Մէջլիսի ընտրութեան նոր օրէնքը, ազատամիտ տեսակէտից նայած, մեծ առաջադիմութիւն է նշանակում համեմատած իր երկու նախորդների հետ։ Ընդհանուր, հաւասար, գաղտնի և ուղղակի ընտրութեան սկզբունքները բնորոշում են այդ օրէնքը։

Ընտրելու իրաւունք ունեն բոլոր պարսկահպատակները, որ արդէն 20 տարեկան են և գոնէ 6 ամիս ընտրութիւնից առաջ՝ ընտրութեան շրջանում բնակված։ Ձայնից զրկվում են կանայք, խնամակալութեան ներքոյ գտնվողները, մահմեդական հաւատից հրաժարվածները, քրէական սնանկները, անպատուաբեր միջոցներով իրանց ապրուստը հայթայթող և այնպիսի անձինք, որ իսլամական օրէնքով մեղադրեալ են կամ դատապարտված սպանութեան, գողութեան և այլ ոճիրների պատճառով, և վերջապէս քաղաքական յանցաւորները, որ ժողովրդական կառավարութեան սկզբունքների և երկրի անկախութեան դէմ դաւաճանել են։ Ընտրվելու իրաւունք չունեն նմանապէս զինւորականները*) և ոստիկանական ծառայողները իրանց ծառայութեան տեղերում։

Ընտրվել կարող են բոլոր պարսկահպատակները, որոնց տարիքը 30-ից պակաս և 70-ից աւելի չէ և որոնք ընտրութեան շրջանում ճանաչված են, բաւականաչափ պարսկերէն կարդալ և գրել գիտեն և ճշմարիտ ու վստահելի անձնաւորութեան և հաւատացած մուսուլմանի[1]) համբաւ են վայելում։ Ընտրվելու իրաւունքից զրկվում են տիրող շահի որդիները, եղբայրները և հօրեղբայրները, կանայք, զինւորականները և ոստիկանական ծառայողները, նմանապէս կուսակալները և նրանց օգնականները իրանց ծառայութեան տեղում[2]) և վերջապէս յանցաւոր սնանկները, ոճրագործութեան համար դատապարտվածները, քաղաքական յանցաւորները և այն անձինք, որ անբարոյական կեանք են վարում, դաւանութեան հակառակ համոզմունքներ ունեն կամ իսլամութեան կրօնից հրաժարվել են։

Ընտրութիւնները վարելու համար ամեն մի ընտրողական շրջանում կառավարութեան նախաձեռնութեամբ կազմվում է մի վերահսկիչ յանձնախումբ՝ բաղկացած տեղական անջումանի երեք անդամներից[3]) և չորս լաւահամբաւ և ուսեալ անձնաւորութիւններից, որ կուսակալը ընտրում է տեղականների միջից (մի-մի հատ ուլեմա, ազնուական, վաճառական և արհեստաւոր դասակարգերից)։ Երկու շաբաթ ընտրութիւններից յետոյ վերահսկիչ յանձնախումբը ցրվում է։

Ընտրութիւնները կատարվում են ուղղակի կերպով և ձայների համեմատական մեծամասնութեամբ[4])։ Ընտրել կարելի է և այնպիսին, որ ընտրութեան շրջանում չէ բնակվում[5])։

Վերահսկիչ յանձնախումբը պարտաւոր է 10-ից մինչև 30 օրվայ ընթացքում ընտրութիւնից առաջ յայտարարել՝ ընտրելու և ընտրվելու պայմանները, ընտրութեան տոմսերի բաժանելու և քուէները տալու տեղը և ժամանակը և ընտրվողների թիւը։ Ընտրութեան տոմսերի վրա դըրվում է համարը և թուականը, ընտրողի անունը-հայրանունը, զբաղմունքը և հասցէն, ձայնատւութեան տեղը և ժամանակը և վերահսկիչ յանձնախմբի ստորագրութիւնը։ Բոլոր ցրված ընտրութեան տոմսերի պատճէնները վերահսկիչ յանձնախումբը պիտի համարների շարքով անցկացնի մի առանձին մատեան։ Ձայնատւութեան միջոցը՝ նայած շրջանի կարևորութեան՝ 1—5 օր է տևում։ Ձայները տրվում են գաղտնի կերպով, այնպէս որ ընտրողը նախ քան ընտրողական սենեակը մտնելը իր ընտրեալի (կամ ընտրեալների՝ եթէ մէկից աւելի պիտի ընտրվեն) անունը գրում է մի սպիտակ թղթի վրա և ծալած հետը բերում։

Վերահսկիչ յանձնախմբի նախագահը, նախ քան քուէտոմսերը ընդունելը, քուէի տուփը բացում է և ներկայ եղողներին ցոյց տալիս, որ դատարկ է, և կրկին փակում և կնքում։ Այնուհետև ընտրողները յանձնում են մէկ-մէկ իրանց ընտրութեան տոմսերը, որ համեմատելով մատեանի հետ՝ անարժէք դարձրած յետ են տրվում տէրերին և նրանց քուէտոմսերը առնվում և առանց վրան նայելու նետվում տուփը։ Քուէտուութեան գործը վերջանալուց յետոյ, վերահսկիչ յանձնախմբի նախագահը հրապարակով դատարկում է տուփը, ձայները համրելու և ջոկելու. Ներկայացված ընտրութեան տոմսերից աւելի եղած քուէտոմսերը ոչնչացվում են։ Չեն հաշվում այն քուէտոմսերը, որ անընթեռնելի են, կամ ոչինչ չը կայ գրված վրանները կամ ստորագրութիւն չունեն և կամ ընտրեալի անունը պարզ չեն յիշում. եթէ աւելի անուններ կան գրված, քան անձինք պիտի ընտրըվեն, վերջին աւելորդ գրված անունները չեն կարդացվում։ Ընտրութեան հետևանքը վերահսկիչ յանձնախմբի նախագահը անմիջապէս յետոյ բարձր ձայնով ներկաներին յայտնում է։ Վերահսկիչ յանձնախմբի ան-

*) Բացի նրանցից, որոնց զինւորական տիտղոսը միայն պատուի տիտղոս է։

1) Բացի օտարադաւանների ներկայացուցիչներից։

2) Ուրիշ պետական ծառայողները կարող են ընտրվել, բայց այն պայմանով, որ ընտրվելիս ծառայութիւնից հրաժարվեն։

3) Որ անջումանը ինքն է ընտրում։ Որտեղ անջուման չը կայ, այդ երեք հոգին էլ հասարակութիւնից են ընտրվում։

4) Ձայների հաւասարութեան դէպքում վճռում է վիճակը։

5) Այս կէտը երկար վէճի նիւթ տուեց. Նրան հակառակում էին յետադիմականները, որպէսզի դրսից եկած յեղափոխականները հնարաւորութիւն չունենային ընտրվելու։

[illegible]

Ս. Ե. Ա.

ԿՐԹԱԿԱՆ-ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՇՈՒՇՈՒՄ

[illegible]

նացած են արդէն բացասական կողմով, որի հետ միաժամանակ մեր տածած յոյսերը դէպի նոյն դպրոցների հոգաբարձութիւնը ի դերև ելան։ Մենք մտածում էինք, թէ անցեալի տխուր փաստերից ու անցքերից յետոյ երկու դպրոցների ներկայ վարիչները կը մտնէին իրանց իսկական դերի մէջ, որ իրերի դրութիւնը սառը քննադատութեան, վերլուծութեան կենթարկվէր և վերագնահատման միջոցով կը պարզվէր պղտոր իրականութիւնը, մռայլ ու մշուշոտ հորիզոնը։ Սակայն ոչինչ չեղաւ։ Կարծէք անողոք մի ձեռք հայ հաստատութիւնների լքված ճակատին գրել է՝ «Դու պէտք է տանջվես, դու պէտք է քայքայվես, դու պէտք է ուսերիդ վրա տանես ապիկար ոյժերի ստեղծագործած չարչարանաց բեռը»...

«Մշակում» թռուցիկ ակնարկով մենք արդէն տեղեկութիւն էինք տուել մեր սպասելիքների և կրթական-դպրոցական գործի դրութեան մասին Շուշում ու այդպիսով ընթերցող հասարակութեան ծանօթացրել իրերի դրութեան հետ, բայց այսօր մեր միջավայրի ծնած նորանոր երեւոյթներն ու հանգամանքները գալիս են աւելի խղճալի դարձնելու եղած դրութիւնը։

Ինչպէս ասել ենք, անցեալ 1911/12 ուս. տարում առաջնորդական փոխանորդ Զաւէն վարդ., Մարիամեան օր. ծխական դպրոցը իբրև թէ բարձրացնելու մտքով մի նոր դասարան բաց անել տուեց «Դ. դասարան» անունով։ Այժմ էլ ցանկանում են, այս անգամ հոգաբարձութեան համաձայնութեամբ—առաջին անգամ հոգաբարձութիւնը դէմ է եղել—բաց անել, ինչպէս ասում են, Ցովնանեան դպրոցի ծրագրով Դ. դասարան։ Սակայն այստեղ հարց տանք Նախաձեռնող վարդապետին, բժիշկ տեսչին և նորահաստատ Թեմականաւարտ աւագ-ուսուցչին, թէ ինչպէս, ինչ ձևով են ուզում յարմարեցնել դպրոցի ծրագիրը միջնակարգ կամ թէ Ցովնանեան օր. դպրոցի ծրագրին. արդեօք ձեռքի տակ ունեցել են անցեալ ուս. տարում, երբ Դ. դասարան էին բաց անում, Ցովնանեան դպրոցի կամ ուրիշ որևէ միջնակարգ դպրոցի ծրագիր։ Ո՛չ։ Այդ մենք ապացուցել ենք մեր միւս գրութեան մէջ։ Հապա եթէ այդպէս է, ուրեմն հարց է ծագում, թէ էլ ինչու և ինչպէս բացվեց դասարանը և ինչպէս պէտք է կապեն բացվելիք Դ. դասարանը եղած դասարանների հետ։

Եւ այսօր հոգաբարձութիւնը իր սանկցիան է տալիս Դ. դասարանի բացման և դրա հետ միասին մի Թեմականաւարտի աւագ-ուսուցիչ լինելուն։ Այն ինչ՝ այդ նոյն հոգաբարձութիւնը չը գիտէ ինչ հիմունքների վրա է դրված եղել անցեալ ուսումն. տարում Դ. դասարան կոչվածը, ինչ վիճակ է ներկայացրել դպրոցական կեանքը և վերջապէս ինչ տեսակ դպրոցի մասին է վճիռներ ու որոշումներ կայացնում։ Բայց այնուամենայնիւ Դ. դասարան է բացվում, և աւագ-ուսուցիչը արդէն բանակցութեան մէջ է մտել գերմաներէնի ուսուցչի հետ, համրահաշուի, երկրաչափութեան։ Բայց նախ՝ հարց է, թէ աւագը ինչպէս պէտք է կոնտրոլ հանդիսանայ գերմաներէնի և երկրորդ՝ աշակերտուհիները պատրաստ են Դ. դասատան համապատասխան առարկաները իւրացնելու։ Թուցէ հոգաբարձութիւնը կամենում է դասարանների նոր հիմք դնել, բայց այդ դէպքում ծեր պիտի տանի 18—19 տարեկան աշակերտուհիներին։ Իսկ աւագը ինչ արժանաւորութիւնների տէր է. նրան հրաւիրող հոգաբարձութիւնը վստահ է, որ նա զարգացում և կարողութիւն ունի միջնակարգ դպրոց կառավարելու։

Մեզ թւում է, որ նման պաշտօն ստանձնող անձնաւորութիւնը պէտք է լինի բարձր կրթութեան տէր, կարող և կառավարող ոյժ, որից զուրկ է միանգամայն բժ. Եարամիշեանի առաջարկած աւագ-ուսուցիչ պ. Ստեփանեանը։ Այդ մասին կը վկայեն նոյն ուսումնական տարվայ ուսուցիչ-ուսուցչուհիները։

Դառնանք Թեմական դպրանոցին։

Ներկայումս Թեմական դպրանոցի ստորին դասարաններում առարկաները կենտրոնացվել են Թեմականաւարտների ձեռքում, երևի գտնելով, որ Թեմականաւարտները աւելի կարող են, քան բարձր կրթութիւն ստացած մարդիկ։ Վերցնենք, օրինակի համար, հայոց լեզուն և Թւաբանութիւնը։ Այս երկու առարկաները կարծէք անհրաժեշտօրէն վճռված է, որ պէտք է աւանդեն Թեմականցիներ կամ այլ միջնակարգ կրթութեան տէր անձինք։ Մեր իրականութիւնն ունի մարդիկ, որոնք աւելի բարձր կրթութեան, արժանիքների տէր են և նոյն ռոճիկով մեծ ուրախութեամբ պատրաստ են ծառայելու, բայց չեն հրաւիրվում։ Ինչու։ Եւ ինչ հետևանք է ստացվում. այն, որ աշակերտները անցնում են դասարանները, բայց զուրկ գիտութիւնից, նոյնիսկ տարրական հասկացողութիւնից. այսպիսով լեզուի և մնացած առարկաների հիմքը չէ դրվում կանոնաւոր կերպով, դժուար է լինում մնացած դասարաններում լրացնել պակասը կամ անտես է առնվում, և աշակերտները հասնում են Զ. դասարան՝ թերի հասկացողութիւններով, թերի գիտութեամբ։ Իբրև փաստ ասածներիս կը բերեմ նոյն ուսումն. տարվայ Դ. դասարանի հայոց լեզուի ուսուցչի տուած զեկուցագիրը, որի մէջ դասատուն չեշտում է, որ Դ. դասարանում աշակերտը գաղափար չունի տողադարձի կանոնների մասին, ձայնաւորների, ուղղագրութեան և բարդ բառերի կազմութեան մասին։

Համլէտ

Շուշի

*) Օրինակ, աւելի կոպիտ աշխատանքներ—հողագործութիւն, արհեստներ և այլ ձեռնարկութիւններ—շատ դժուարութեամբ կարող են կատարել։ Ս. Ե. Ա.

**) Ամէն անգամ ջրից դուրս գալով քրտնած՝ տրամադիր են մրսելու և հիւանդանալու, մանաւանդ ձըմռան ցրտերին։ Ս. Ե. Ա.

ձանագրութեան՝ ժողովի անդամներից և կուսակալից վաւերացված պատճէնները ուղարկվում են կառավարութեանը, մէջլիսին և տեղական անջումանին։ Ընտրվածների անունները կուսակալը հրատարակում է և նրանց տրվում են կուսակալի և վերահսկիչ յանձնախմբի կողմից վաւերացված հաւատարմաթղթեր։

Ընտրութեան վերաբերեալ բողոքները ընտրութիւնը չեն կանգնեցնում. վերահսկիչ յանձնախումբը ընտրութիւնից երկու շաբաթ յետոյ ձեռնհաս է այդպիսի գանգատներ քննելու։ Բողոքները քննվում են և մէջլիսի կողմից, եթէ մինչև մի ամիս նրա բացումից անցած ներկայացվում են նրան. մէջլիսի վճիռը վերջնական է։ Բողոքելու իրաւունք միայն նրանք ունեն, որոնք կարող են ընտրել կամ ընտրվել։

Սպառնալիքով կամ կաշառքով աջողեցված ընտրութիւնը անվաւեր է և այդ գործում մեղաւորները կը պատժվեն 3—12 ամիս բանտարկութեամբ և կը զրկվեն ընտրողական իրաւունքներից 1—2 շրջանի համար։

Մէջլիսը բացվում է և կարող է ձայների մեծամասնութեամբ վճիռներ կայացնել, երբ ժողովրդի ներկայացուցիչների կէսից աւելը արդէն ներկայ է գտնվում մայրաքաղաքում։ Մէջլիսի անդամները ընտրվում են 2 տարով՝ սկսած բացման օրից։ Նրանց տրվում է ճանապարհածախս մինչև Թէհրան՝ իւրաքանչիւր փարսախի համար 5 ղռան։ Եթէ մէջլիսի շրջանը լրանալուն 3 ամսից աւել մնացած, ներկայացուցիչներից մէկը մահանայ կամ հրաժարվի, նրան ընտրող տեղը իրաւունք ունի նրա փոխարէն մէկ ուրիշին ընտրել, կամ մէջլիսը ինքը, եթէ մինչև 3 ամիս այդ տեղում ընտրութիւնը չը կատարվի։ Մէջլիսի շրջանը լրանալուն 3 ամիս մնացած, կառավարութիւնը նոր ընտրութիւնների կը հրաւիրի. անցած շրջանի ընտրվածները կարող են նորից ընտրվել։

Օրէնքին կցված է մի ցուցակ, որ յիշում է ընտրութեան շրջանների անունները և նրանց կողմից ընտրվելիք ներկայացուցիչների թիւը. Ատրպատականը, օրինակ, իրաւունք ունի ընտրելու 19 հոգի մէջլիսի համար, որ բաժանվում են այդ նահանգի գաւառների և քաղաքների վրա։

Առանձին տեղ են գրաւում ընտրութեան նկատմամբ Պարսկաստանի 5 մեծ նօմադական ցեղերը (բախտիարի, Ատրպատականի շահսէվան, Թիւրքմէն եամութ, կաշկայի և Ֆարսի էլաթը խեմսէ ցեղերը), որոնց՝ իրանց կարևորութեան և առանձնայատկութեան շնորհիւ՝ իրաւունք է տրված իւրաքանչիւրի կողմից մի հոգի ընտրել մէջլիսի համար՝ ներքին գործերի մինիստրութեան կողմից որոշվելիք ընտրութեան եղանակով։ Նոյն իրաւունքը տրված է նմանապէս Պարսկաստանում ապրող 4 օտարազգի ազգութիւններին (հայ, ասորի, զարդուշտի և հրեայ ազգերին)։ Այդ մասամբ այն նպատակով, որ չը խառնվեն նրանք հաւատացեալների հետ, բայց գլխաւորապէս նրանց հնարաւորութիւն տալու, որ իրանց ներկայացուցիչները ունենան մէջլիսում, ի նկատի առնելով որ եթէ ընդհանուր ընտրութեան մասնակցէին, մուսուլման մեծամասնութիւնը նրանցից երբէք չէր ընտրի և շարիաթական օրէնքով չէր էլ կարող ընտրել։ Սահմանադրական բարեփոխութիւնների սկզբնական շրջանում տիրող հայրենասիրական ոգևորութեան շնորհիւ առ հասարակ կրօնական նախապաշարումները յետ էին մղված և նախաձեռնող անձանց մէջ նպաստաւոր տրամադրութիւն էր ստեղծել դէպի օտարազգի հայրենակիցները, մանաւանդ դէպի զարդուշտիները, որոնց իսկական բնիկ պարսիկներ լինելը փառաբանում էին, և դէպի հայերը, որ մեծ արժանիքներ էին ունեցել սահմանադրութեան պաշտպանութեան գործում։ Եւ իսկապէս գնահատելի զիջողութիւն էր, օրինակ, զարդուշտիներին, որ տասն-հազար հոգուց աւել չեն Պարսկաստանում, մի ներկայացուցիչ ընտրելու իրաւունք տալը, մինչդեռ ընդհանուր ընտրութեան մէջ 100 հազար հոգուն հազիւ մէկն է ներկայացուցիչ ընկնում։

Հայերը, ի նկատի առնելով իրանց կատարածները սահմանադրական գործում, իրանց թիւը Պարսկաստանում և գլխաւորապէս այն հանգամանքը, որ բաժանված լինելով երկու մասի, իրարից շատ հեռու գտնվող նահանգներում՝ երկրի հարաւում և հիւսիսում, մէկ ներկայացուցչի ընտրութիւնը դժուարութիւնների պիտի հանդիպէր, արդարացի էին համարում իրանց համար 3 կամ գոնէ 2 ներկայացուցչի իրաւունքը պահանջել։ Այդ պահանջը նախկին մէջլիսում քանիցս խօսակցութեան առարկայ եղաւ։ Նոր ընտրութեան օրէնքը մասամբ զիջում է հայերի ցանկութեան՝ տալով հարաւի հայերին մի ներկայացուցիչ ընտրելու իրաւունքը և հիւսիսի հայերին մի երկրորդի՝ ասորիների հետ միասին։ Ի հարկէ, այդ ընդհանուր սկզբունքին հակառակող կիսատ միջոցը դժուարութիւնները հարթելու փոխարէն պիտի աւելացնի. եթէ հիւսիսի հայերը իրանց հարաւի ազգակիցներից անկախ ներկայացուցիչ ունենալու իրաւունքն են ուզում, չեն ցանկանում զրանով զրկել ասորիներին, որ նախկին օրէնքով իրանց համար մէկ ներկայացուցիչ ունենալու իրաւունքն ունէին. և հասկանալի չէ, թէ ինչու համար պիտի ասորիները, որ Պարսկաստանում մօտ 25,000 հոգուց աւել են, նոյն իրաւունքը չունենան, ինչպէս փոքրաթիւ զարդուշտիները և հրէաները (մօտ 30,000 հոգի)։

Ընտրութեան օրէնքը, ընդհանրապէս աջող և ցանկալի կերպով մշակված, մեր առաջն է դրված. մնում է յուսալ, որ շուտով գործադրվի նոր մէջլիսի գումարման գործում։ Ցուսանք նոյնպէս, որ այս անգամ ընտրութիւնները կը կատարվեն օրէնքի համաձայն, այլ ոչ թէ, ինչպէս անցեալներում, անկանոն կերպով, անջումանների կամ ազդեցիկ անձնաւորութեանց կամայականութեամբ։

Հ. Գ.

Բեռլին

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Երկրագործութեան մինիստրութիւնը, նախահաշւով սահմանված գումարից դուրս, յատկացրեց 36,300 ռուբ. Անդրկովկասում բամբակի մշակութիւնը զարգացնելու նպատակով միջոցներ ձեռք առնելու համար։

◆ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի աւագ նախագահ գաղտնի խորհրդ. Ն. Ն. Լազօզան արձակուրդով մեկնեց Թիֆլիսից։ Նրան փոխարինում է իսկական խորհ. Ս. Գ. Ռօժդէստվենսկին։ Լազօզան կը վերադառնայ Թիֆլիս սեպտեմբերի 10-ին։

◆ Գօրու գաւառում յայտնի այգեգործ Ս. Ս. Խատագուրին տեղեկացնում է գիւղատնտեսական ընկերութեանը, որ այդ գաւառի այն մրգատու այգիներում, ուր սիստեմատիկ կերպով բժշկել են պտղատու ծառերը, յատկութեան կողմից ստացվել են լաւ մրգեր և բերքի առատութեամբ էլ միջակից աւելի, մինչդեռ այն այգիներում, որտեղ ուշադրութիւն չեն դարձրել բժշկելու ծառերը, պտուղները միջակից թէև աւելի են, բայց քանակով բերքը շատ վատ է։ Սառնամանիքների պատճառով տանձերը փչացել են։

◆ Ֆիլիպպ Ջիբլաձէն յայտնել է տեղական ոստիկանութեանը, որ յուլիսի 23-ին, մօտաւորապէս գիշերվայ ժամը 12-ին, նա վէճ է ունեցել իր կնոջ՝ Ելէնայի հետ այն պատճառով, որ վերջինս ուշ է վերադարձել տուն, և ապա պառկել է քնելու։ Իր քնած ժամանակ Ելէնան նաւթ ածելով նրա վրա՝ ուզեցել է վառել, բայց նա արթնանալով՝ խանգարել է կնոջ չար դիտաւորութիւնը։

◆ Առևտրի և արդիւնաբերութեան մինիստրութիւնը թոյլատրել է Նօբէլի նաւթարդիւնաբերական ընկերութեանը ձեռք բերել «Մ. Ա. Բալանթարեան և Ընկ.» առևտրական տնից, իսկ այս վերջինին՝ յանձնել առաջինին բոլոր արտօնութիւններն ու պարտականութիւնները Բիբի-Էյբաթում գտնըվող № 55 նաւթային հողաբաժնի վերաբերմամբ 59,400 ր. գրաւականի հետ միասին։

◆ Կովկ. Հ. Բ. Ընկ. Գօրիսի ճիւղը բաց է արել ձրի գրադարան-ընթերցարան։

◆ Ներքին գործերի մինիստրութիւնը հեռագրով տեղեկացրել է Բագուի քաղաքապետին, որ օգոստոսեան հանդէսներին կարող են մասնակցել քաղաքագլուխը և նաւթարդիւնաբերական ժողովի ու բորսային կոմիտէտի խորհուրդների նախագահները։

◆ Բագւում սրանից մի քանի օր առաջ, Ռօդշիլդի գրասենեակում ծառայող Շ. Բօյդներ, Ստանիսլավսկայա փողոցում լիմոնադավաճառ բուդկայում գկլտերի ջուր է խմում։ Տուն վերադառնալով նա իրան յանկարծ վատ է զգում և մի քանի րոպէից յետոյ անզգայանում է։ Տանում են Միքայէլեան հիւանդանոց, ուր նա իսկոյն մեռնում է առանց ուշքի գալու։

◆ Բագուի գիմնազիաներից մէկի ֆրանսերէն լեզուի ուսուցիչ Լ. Ռոմանչենկօն սրանից մի քանի օր առաջ գործեց մի արտասովոր քաջագործութիւն. նա 45 վերստ տարածութիւն անցաւ լողալով 24 ժամ և 10 րոպէում և այդպիսով համաշխարհային ռէկորդը տարաւ։ Անցեալ տարի նոյն Ռոմանչենկօն լողալով հասաւ Նարգեն կղզին։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Անյայտացել է Աստրախան քաղաքի բնակիչ Սարգիս Գրիգորիէվիչ Տրուբեցկօյը, որ ապրում էր Թիֆլիսում, Կազարմենսկայա փողոցի վրա, № 3 տանը։ Թիֆլիսի ոստիկանապետը կարգադրութիւն է արել որոնելու նրան։

◆ Ցուլիսի 26-ին, Պուշկինսկայա փողոցի վրա № 8 տան մէջ ապրող «Կուլտուրա» հրատարակչական ընկերութեան կառավարիչ Ալֆրէդ Գուստաւովիչ Բլիւմբերգը յայտնել է ոստիկանութեանը, որ յուլիսի 25-ին, երեկոյեան ժամը 6-ին, իր բացակայութեան միջոցին, յայտնի չէ թէ ով, իր չը փակված գրասեղանից գողացել է 350 ռուբլի։ Ոչ ոքի վրա կասկած չէ յայտնված։

◆ Ղազախ քաղաքի պրիստաւը յուլիսի 25-ին կալանաւորել է և ուղարկել Թիֆլիս Թիւրքահպատակ Աբդուլլա Խարաջի Ազա Դիբիր-օղլուին, որը մեղադրվում է Խալիլ Մուստաֆա-օղլու փոխից վաճառած հացից գոյացած 406 ռուբլին իւրացնելու մէջ։

◆ Ցուլիսի 26-ին, առաւօտեան ժամը 5-ին, յանկարծամահ եղաւ Էլեքտրիչեսկի նրբափողոցի վրա գտնվող խելագարների տան խոհարար Անտօն Ջալօվիչ Ցուլուկիձէն։ Դիակը ուղարկված է Միքայէլեան հիւանդանոց։

◆ Ցուլիսի 26-ին, Վիննի Ռեադի վրա № 5 տան մէջ ապրող Ղուբա քաղաքի բնակիչներ Իսրայիլ Խանանեայի և Եագիգիա Ելիազար Շաֆաղիայի միջև փողային հաշւի համար կռիւ պատահեց, որի ժամանակ վերջինս գրչահատ դանակով վիրաւորեց առաջնին ծանր կերպով։ Վիրաւորի կեանքը վտանգի մէջ է. Նրան ուղարկեցին Միքայէլեան հիւանդանոց։ Վիրաւորողը կալանաւորված է։

◆ Շուրջկալի ժամանակ յուլիսի 26-ին ոստիկանութիւնը կալանաւորել է 6-րդ ոստիկանամասում՝ 7 հոգի, 10-դում՝ 6, 11-դում՝ 18 և 12-դում՝ 7 հոգի անցագիր չունեցողների։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ Կովկասի Փոխարքայի դիւանատան բացատրութեամբ, կաթոլիկ դաւանութեան պատկանող ռուսները Պետական Դումայի ընտրութիւններին մասնակցելու են ոչ թէ ռուսական կուրիայում, այլ ընդհանուր կուրիայում։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը առաջարկել է Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեանը, Պետական Դումայի նախորդ ընտրութիւնների նման, այս անգամ էլ ռուսական կուրիայի ընտրողական ցուցակը կազմվելու մասին յայտարարութիւնները կարելոյն չափ շուտով կպցնել քաղաքային փողոցների և հրապարակների աչքի ընկնող տեղերին։

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

◆ Պետերբուրգի համալսարանում այս տարի կան 2,100 ազատ տեղեր։ Մինչև այժմ ստացված է 600 խնդիր։

◆ Մօսկվայի համալսարանում ստացվել են 1,700 խնդիր. ազատ տեղ բոլոր ֆակուլտետներում կայ 2150, որից լեզուաբանականում՝ 150, ֆիզիկօ-մաթեմատիքականում՝ 350, բժշկականում՝ 300 և իրաւաբանականում՝ 1000։

Ինժենէրական դպրոցում 90 ազատ տեղի համար տուել են 200 խնդիր։

Գիւղատնտեսականում 180 ազատ տեղի համար տրված է 300 խնդիր։

Առևտրական ինստիտուտում այս տարի աւելի են խնդիրներ ստացվել. տնտեսագիտական բաժնում կայ 1200 տեղ, տրված է 930 խնդիր, տեխնիքականում՝ 250 տեղ, տրված է 318 խնդիր։

Կանանց բարձրագոյն դասընթացներում կայ 1,600 ազատ տեղ, տրված է 1,400 խնդիր, մանաւանդ շատ ցանկացողներ կան բժշկական բաժինը մտնելու համար, որտեղ ընդամենը կայ 200 ազատ տեղ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ. ԳԵՂԱՐ.

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) «Armenische Dichter», Արթիւր Լէյստի, 1912 թ., էջ 79. 2) «Ո՞ր մէկուն ետեէն», թատերախաղ 5 արար., Թլկատինցիի, Բօստօն, 1912 թ., էջ 139. 3) «Մահուբի Գէորգի գլխի անցքերը և խրատական երգերը», աշուղ Մահուբի Գէորգ Ղարաբուլախցու, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 128, գ. 20 կ.։ 4) «Գրագէտ», ուղղագրական ձեռագիր յօդուածներ, II գրքոյկ, կազմեցին Մ. Աբեղեան, Ա. Աբեղեան և Մ. Մատէնչեան, Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 70, գ. 25 կ.։ 5) «Наша азбука», պատկերազարդ, կազմեցին В. С. և Ш. Х., Թիֆլիս, 1912 թ., էջ 71, գ. 30 կ.։ 6) «Графъ Иванъ Θеодоровичъ Паскевичъ-Эриванскій и его дѣятельность на Кавказѣ въ очеркахъ армянскаго историка», Միք. Ալլահվերդեանի, Պետերբուրգ, 1912 թ., էջ 27. 7) «Նոր Դպրոց» շաբաթաթերթի № 21—24-ը 1912 թ., Թիֆլիս։ 8) «Հօսանք» շաբաթաթերթի № 17-ը 1912թ., Կահիրէ։ 9) «Կոչնակ» շաբաթաթերթի №№ 24-ը, 25 ը, 26-ը, 27-ը և 28-ը 1912 թ., Նիւ-Եորկ։ 10) «Տաճար» շաբաթաթերթի № 24-ը 1912 թ., Կ. Պոլիս։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՀԱՃԿԱՏԱՐ

Սուչաւայի մօտակայ հայոց հռչակաւոր եկեղեցին մօտերս իր հիմնարկութեան և օծման 400-ամեակը կը լրացնէ։

Այս երկարաձիգ շրջանին մէջ, յիշեալ վանքը, որ արդէն համբաւուած է իր հանրածանօթ հրաշագործութիւններով, եղած է կեդրոնական ուխտատեղի ջերմեռանդ աղօթից ընդունարան, մեղաց քաւիչ, վիրաց բուժիչ, ախտաժէտաց բժիշկ և վշտակրաց մխիթարան։

Հայ ազգը, որ դարերու երկար շարքի մը մէջ շատ մեծ զոհողութիւններով անվթար պահած է իր լուսաւորչական ուղղափառ դաւանութիւնն ու եկեղեցին, այս անգամ կը հրաւիրուի տօնելու հիմնարկութեան 400-ամեայ յօբելեանը վերոյիշեալ գեղակերտ տաճարին հրաշագործ պաշտպանին ս. Աստուածածնայ, վերոյիշեալ հիմնարկութեան մեր նախնեաց անդրանիկ մաղթանքն առ Բարձրեալն կրկնելու յօբելեանիս եւ։

Այս առթիւ հոգաբարձութիւնս պարտք կը զգայ ներկայիւս հրաւէր ուղղել հայ ազգի համայն անհատներու անձամբ կամ նուէրով մասնակցիլ ներկայ յօբելեան հանդէսին, որ պիտի կատարուի յառաջիկայ Վերափոխման ս. Աստուածածնի տօնի օրը, ի 12/25 օգոստոս յամի 1912, ի վանս ս. Հաճկատար տաճարի։

Նախագահ հոգաբարձութեան՝

Վարդերես Ռ. ֆօն-Բռունգուլ

Ներկայացուցիչ

Սուչաւայի հայ գաղութին՝

Տէր-Կարապետ խաչկիր ք. Կայնաեան

Տէր-Արիստակէս խաչկիր ք. Ֆէսլեան

Սուչաւա (Աւստրիա), 17 յունիս

Ծրագիր հանդիսին.—1) Շաբաթ, 11/24 օգոստոս երեկոյեան 6-ին, գիշերժամ՝ ս. Խաչ եկեղեցիին մէջ։ 2) Կիրակի, 12/25 օգոստոս առաւօտեան 8-ին, թափօր ս. Խաչ եկեղեցիէն ի ս. Հաճկատար։ Ժամը 10-ին հանդիսաւոր ս. պատարագ։ Ժամը 12-ին Ջրօրհնէնք։ Ժամը 1-ին աւանդական մատաղ՝ վանքին շրջափակին մէջ։ Կէս օրէն յետոյ՝ աւուր պատշաճի ատենախօսութիւնք և ազգ. երգեր։

ԿՈՉ

Չարդախլուի պանդուխտ երիտասարդներին

Սիրելի և յարգելի հայրենակիցներ.

Ամեն տեղ գիւղացիութիւնը, իր մտաւորապէս զարգացած և բանիմաց երիտասարդութեան միջոցով, Կովկասի զանազան անկիւններում սկսել է վաղուց շարժվել, խելք խելքի, մէջք-մէջքի տալով իրանց գիւղի առաջադիմութեան ու բարեկարգութեան մասին մտածել և թեթևացնել չարքաշ գիւղացու ծանր բեռը, որը նահապետական եղանակով էր մշակում իր հողն ու այգին, իսկ անառողջապահութեան, անտառաբուծութեան, մեղուաբուծութեան, թռչնապահութեան և այլ բաների մասին գաղափար անգամ չունէին։ Ուստի, այսպիսի մի պատմական ժամանակամիջոցին, եթէ մենք, չարդախլուեցի պանդուխտներս—որ վաղուց ի վեր գաղթական կեանք ենք վարում Կովկասի զանազան կենտրոնական քաղաքներում, որպիսիքն են՝ Բագու, Գանձակ, Թիֆլիս, Բաթում և այլն, և մեր կապը գիւղի հետ պահպանում ենք միմիայն

[illegible]

...բերն ու դաշտերը, մեր բլուրները ու այգիները, նաև Չրաղացներն ու Խաչի Սարը... երեսս քսեցի խոտերի, արտերի և անուշահոտ հազարերանգ ծաղիկներին, մի փունջ կապեցի այդ բոլորից, կրծքիս սեղմեցի և 15 երկար տարիների կարօտը առայ... Սակայն նոյն ամսի 19-ին դառնացած սրտով վերադարձայ Թիֆլիս փունջը կրծքիս սեղմած... Եւ քանի ես հեռանում էի մեր գիւղից ու մեր հողերից, կասէք իմ ետևից ձայներ էի լսում՝ «Մի՛ գնացէք և մի մոռանաք ինձ, ձեր մայր-ծննդավայրը, օդ ու անունդ եմ տուել ձեզ և իմ մայրական կրծքիս վրա մեծացրել ձեզ. այժմ ինձ թողել, հեռացել ու մոռացել էք... ես էլ եմ ուզում ապրել ձեզպէս և շատ-շատերին ապրեցնել, որոնք ձեր հայրերն ու մայրերն են, ձեր քոյրերն ու եղբայրներն են, սակայն կոյր... Կեանք տուէք ինձ...»։

Ուստի, սիրելի և յարգելի հայրենակիցներ. խնդրում եմ և բարոյական պարտք դնում ձեր վրա, որ ամէն տարի, մի որոշեալ և նշանաւոր տօներին պայմանաւորված մի 15—20 օրով վերադառնանք մեզ կեանք ու շունչ պարգևած մեր ծննդավայրը, թէ մեր յոգնած ու ջղայնացած մարմինները կազդուրելու մաքուր օդ ու ջրերում և թէ մեր գիւղի կարիքների հետ ծանօթանալու և նրա ցաւերին ու դարդերին դեղ ու դարման ճարելու մեր համեստ ունեցածներից և մեր ստացած ռոճիկներից։ Անցել են այն ժամանակները, երբ բարի և ազնիւ խորհուրդներն ու ձեռնարկութիւնները ժայռի էր հանդիպում և փշրվելով աննպատակ անցնում և մեզ էլ յուսահատեցնում... Այժմ, նոյնիսկ տէրութիւնը խրախուսում է գիւղացիներին, որպէսզի կուլտուրապէս առաջ գնան և բարեկեցիկ կեանք ունենան և յարգում է պատճառաբանել ճշմարիտ խնդիրքներն իր հպատակների, եթէ օրինական ճանապարհով է ամէն բան կատարվում։ Մեր ուսումնարանը, մեր ցուրենի շտեմարանը անմխիթար դրութեան մէջ են, սկսենք դրանց մասին մտածել, խորհրդակցել՝ անտառի, անտառապահութեան, թաղնապահութեան, մեղրաբուծութեան և փոքձադաշտի մասին։

Մկրտիչ Թայիբեան

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍՔՍ

Բագու, 15 յուլիսի

Լէօն «Հորիզոնի» № 150-ի մէջ, ուր 51 տողից բաղկացած մի նամակ ունի ուղղած իմ դէմ, սկզբից մինչև վերջը սուտ է։ Նամակի 17-րդ տողից յայտարարում է, որ ինքը ինձ «Մշակի» խմբագրատանը չէ տեսել, ինձ չէ ճանաչում և այլն։ Դա արդէն չափազանց է, դրանից աւելի ուրացողութիւն, անամօթ ստութիւն ես ոչ լսել եմ, ոչ կարդացել, ոչ էլ սպասում էի։

Պ. Լէօ, դեռ 11—12 տարի առաջ դուք էիք, որ ձեր նամակներով խորհուրդ էիք տալիս ինձ՝ իմ մի դժբաղդ բարեկամիս դատը յանձնել իրաւաբան Տ. Յովհաննիսեանին։ Ցաւում եմ, որ հայ-թուրքական փետրվարեան կոտորածների ժամանակ շատ գրքերիս և բազմաթիւ նամակների հետ և ձեր նամակները հրդեհին զոհ գնացին. ես այդ նամակները պահած էի ապագայ անաչառ պատմաբանի համար, ինչպէս այդ ինձ խորհուրդ էր տուել և բժ. Գ. Յովհաննիսեանը կալուածքների գրաւման ժամանակներում։ Եթէ ձեր նամակները ձեռիս տակ լինէին, դուք, եթէ կայ արդարամիտ - արդարադատ հասարակութիւն, պիտի անպայման հեռանայիք գրականագէտների շրջանից դարձնել ձեր հին պաշտօնին, որը ունեցել էք մինչև «պատմաբան» դառնալը։

Դուք գրում էք, որ ինձ ճանաչում էք «Հորիզոնի» թղթակցի միջոցով, որ ես «փողրաթչի» եմ նաւթային գործերում, և այդ «փողրաթչի» բառը փոքրիկ նամակում չորս անգամ կրկնում էք չակերտների մէջ։

Ես փողրաթչի եմ թէ չէ, այդ թողնենք, որովհետև «Հորիզոնի» Սաբունչիի «Բալախանցի» թղթակիցը չէ հասկանում՝ ինչ է փողրաթչին և ինչ է տեխնիքական գործարանը. եթէ հասկանար, ինձ կապալառու չէր անուանի, իսկ դուք այդ բառը չակերտաւոր փողրաթչիի չէիք վերածի։ Որքան հաճելի կը լինէր ձեզ համար, եթէ ես էլ ասէի, թէ փողրաթչին հազար անգամ պատուաւոր տեղ է բռնում, քան «ստարշի ստոռօժից», պօստաւան «չարվադարից» լինել «հրապարակախօս-պատմաբան»։ Դա արդէն սազ չէ գալիս։ Իսկ ծաղրել փողրաթչիներին, որոնց խղճմտանքը չէ հասցել Լէօների փորը, դա սազ կը գայ միայն Լէօի նման պատմաբանին։

Կրկնում եմ, որ Լէօն սուտ է խօսում, նա ինձ ճանաչում է, ես նրա հետ ժամերով եմ խօսել, նա եղել է ինձ մօտ «Սևերնի նօմերա» կոչվող հիւրանոցում, ուր ես իջևանում էի Թիֆլիս եղած ժամանակս։ Թէյ էինք խմում միասին, խօսում էինք եկեղեցական կալուածքներից, Էջմիածնի անմխիթար դրութիւնից և այլն և այլն. և այդ բոլորի մասին կան վկաներ։

Այդ բոլորից յետոյ ես ինձ անպատուած կը լինեմ, եթէ զբաղվեմ այդպիսի համաշխարհային ստախօս Լէօով։

Ս. Գարագաշ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Ցիւրիխում գաղտնի խորհրդակցութիւն են ունենում Իտալիայի և Թիւրքիայի ներկայացուցիչները, հաշտութիւն կայացնելու հարցի մասին։ Նրանք համաձայնութեան մօտ են։

✦ Իտալիայի մի քանի տեղերում ազգաբնակութիւնը ցոյցեր է սարքել պատերազմի դէմ։

✦ Երիտասարդ-թիւրքերը Կ. Պոլսում մի քանի միտինգներ են կայացրել։ Վերջին միտինգը, որին մասնակցում էին 250 օֆիցերներ, պարսաւանք է արտայայտել զինւորական լիգային քաղաքականութեամբ զբաղվելու համար։ Զօրքը, ասված է ընդունված բանաձևի մէջ, պէտք է չէզոք դիրք բռնի։ Միտինգը պահանջում է պատժել խռովարար օֆիցերներին։

✦ Սօֆիայում լուր է պտտում, որ Չերնոգորիան կողմնակի դրդման տակ պատերազմ կը յայտարարի Թիւրքիային։ Կ. Պոլսի չերնոգորական դեսպանին յանձնարարված է պահանջել կառավարութիւնից քննութիւն կատարել, Կաչանիկի անցքերի մասին, պատժել յանցաւորներին, վարձատրել այդ անցքերի զոհերին և վերջ տալ սահմանային անկարգութիւններին։ Կառավարութիւնը պատրաստում է մի նօտա, որտեղ մանրամասնվում է Թիւրքիայի անմխիթարական դրութեան վրա, որը անհրաժեշտ է դարձնում օտար պետութիւնների միջամտութիւնը Թիւրքիայի ներքին գործերին։

✦ Կ. Պոլսից հեռագրում են լրագիրներին, որ երիտասարդ-թիւրք պատգամաւորները վճռել են հաւաքվել Ադրիանուպօլսում և կազմել իրանց պարլամենտը, բօյկօտ յայտնելով նոր ընտրութիւններին։

Նրանք հեռագիր են ուղարկել սուլթանին, որը հրաժարվել է ընդունել, յայտնելով որ պարլամենտը արձակելուց յետոյ, այլևս պատգամաւորներ չը կան։ Ոստիկանութիւնը կալանաւորութիւններ է կատարում երիտասարդ-թիւրքերի մէջ։ Բազմաթիւ կալանաւորվածներ կան։

✦ Թիւրքիայի և Չերնոգորիայի դիպլոմատիկան յարաբերութիւնների խզմանը Պետերբուրգում և Վիէննայում առանձին կարևորութիւն չեն տալիս։ Ռուսաստանը խորհուրդ է տուել երկու պետութիւններին էլ վերջ տալ սահմանագլխի վրա սկսված ընդհարումներին։

✦ Եապօնական միկադօյի թաղման ծախքը հաշւում են երկու միլիօն։ Նոր կայսրի թագադրութիւնը տեղի կունենայ Կիօտօյում 1913 թւին։

✦ Չինական հասարակապետութեան նախագահ Իւանշիկայը Պեկինում հրաւիրել է մի խորհրդակցութիւն, կուսակցութիւնների պարագլուխների և քաղաքական յայտնի գործիչների մասնակցութեամբ, քննելու այն հարցը թէ ինչպիսի անհրաժեշտ միջոցներով պաշտպանեն Չինաստանի ամբողջութիւնը և վերստին միացնեն Չինաստանից արդէն բաժանված ծայրամասերը։

✦ Պէկինից հաղորդում են, որ ձախակողմեան հասարակապետական կուսակցութիւնները մերժեցին հանրապետութեան նախագահի առաջարկը ընդունել և համաձայնութիւն կայացնել կառավարութեան հետ։ Նրանք պնդում են, որ կազմվի կաբինէտ կուսակցութեան անդամներից։

✦ Եապօնական կառավարութիւնը մօտ օրերս ընդարձակ ներումն է շնորհելու քաղաքական և քրէական յանցաւորներին։

✦ Հաստատված է պետական պաշտօնեաների միութեան կանօնադրութիւնը, որի մէջ մտնում են բոլոր մինիստրութիւնների մէջ ծառայող պաշտօնեաները։ Արդէն ցուցակագրվել են մօտ 1200 պաշտօնեաներ՝ մեծ մասամբ ֆինանսների մինիստրութիւնից։ Միութեան նպատակն է միացնել և էժան պայմանների մէջ դնել պաշտօնեաների կեանքը։ Այդ նպատակով նրանք կունենան սեփական տնտեսական կրպակներ, էժանագին բնակարաններ, կլուբ ամէն տեսակ զւարճութիւններով։

✦ Մոսկվայի սպառողական ընկերութիւնների միութեան ներկայացուցիչների ժողովում մօտ օրերս քննվել է սեփական կօօպերատիվ հացի փուռեր բանալու հարցը։ Անկետան պարզել է, որ Մոսկվայի սպառողական ընկերութիւնները վաճառում են տարեկան 180,000 պուդ սև հաց։ Հացը նրանք գնում էին մի հոգուց՝ վճարելով իւրաքանչիւր պուդին 70—90 կ.։ Մինչդեռ սեփական փուռերը ահագին օգուտ կը տային։ Օրինակ, Մըտիշչինսկի սպառողական ընկերութիւնը 3 տարում իր սեփական փուռի պատրաստած հացից միջին թւով ստացաւ 10% զուտ օգուտ։ Խորհրդակցութիւնը ցանկալի համարեց կօօպերատիվ հացի փուռեր բանալը։

✦ Սուջանի գաւառի Միրօպոլում, գիւղացիների մէջ անկարգութիւններ են ծագել գիւղացիների մի մասին համայնական հողատիրութիւնից զատելու հողի վրա։ Երբ հողաչափները սկսեցին աշխատանքները, հաւաքվեցին 10,000-ից աւելի գիւղացիներ և դուրս վռնտեցին հողաչափներին, թոյլ չը տալով բաժանումն կատարել։

✦ Իւրիէվում (Լիֆլանդիա) տեղական քաղաքային դատարանից գողացել են 150 դատաստանական գործեր։ Սկսված է քննութիւն։

✦ Պերմ քաղաքի մօտիկ Կուրիա ամարանոցում կատաղած կովի կաթով կերակրվում էին գաղութի 40 երեխաները։ Նրանց բոլորին տարել են նահանգական զեմստվօյի հիւանդանոցը և հակապատուաստել։

✦ Հելսինգֆորսի շրջակայքում վերջին օրերս կարելի էր տեսնել բազմաթիւ մերկ տղամարդիկ և կանայք, որոնք, առանց ամաչելու, անձնատուր էին եղել ուրախ ժամանցի՝ արտասովոր շոգերի ազդեցութեան ներքոյ։

✦ «Баку» լրագրի խմբագիր Ստարցեվը քրէական պատասխանատւութեան է ենթարկվում մինիստրի օգնական Խարուզինի մասին «Гражданинъ»-ում լոյս տեսած նկատողութիւնը արտատպելուն համար։

✦ Մայրաքաղաքի թերթերի ասելով՝ 1913 թւի վերջերին կազմակերպվելու է ընտիր արուեստների մինիստրութիւն հետևեալ բաժանմունքներով՝ նկարչութեան, երաժշտութեան, պատմական հնութիւնների և ընտիր գրականութեան։

✦ Ի նկատի առնելով, որ Վիտեբսկի նահանգում խոլերայով հիւանդանալու դէպքեր են պատահել, Բրեստեան ամբողջ երկաթուղային գծի վրա հրաման է արձակված ուշադրութեամբ հետևել երկաթուղային կասկածելի հիւանդութիւնների վրա։ Բացի դրանից՝ բոլոր կայարաններում հում ջրի փոխարէն պահում են եռացրած ջուր։

✦ Մոսկվայից մի ժամ հեռաւորութեան վրա առաջիկայ տարվանից Մոսկվայի բժիշկները բանալու են մի յատուկ բուժարան բէվմատիզմը մեղուների խայթոցով բժշկելու համար։ Բուժարանի հիմնադիրների ասելով, բժշկելու այդ եղանակը, մի քանի տարի է արդէն, որ մեծ աջողութեամբ գործադրւում է Ամերիկայում։

✦ Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստր Կասսօյի հետ ուսանողական ժողովների առիթով ունեցած տարաձայնութեան պատճառով հրաժարական է տուել Պետերբուրգի տեխնոլոգիական ինստիտուտի տեսուչ Զերնօվը։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

26 յուլիսի

ԽԱՐԿՕՎ. Հարաւային Ռուսաստանի հանքարդիւնաբերական ժողովի խորհուրդը առաջիկայ օգոստոսի 18-ին հրաւիրում է արդիւնաբերողների ներկայացուցիչներից յատուկ խորհրդակցութիւն՝ քննելու բանւորներին ապահովագրելու հարցը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Ներքին գործերի մինիստրը թոյլատրել է անասունների ապահովագրութեան համար Մոսկվայում համագումար հրաւիրելը յետաձգել ներկայ տարվայ նոյեմբերի վերջերին։

Դատաստանական պալատը 3 ամսվայ բանտարկութեան է դատապարտել Սուդակօվին Լ. Ն. Տոլստոյի «Ո՞ւր է ելքը» գրքոյկը հրատարակելուն համար։

«Русс. Рабочій» լրագրի խմբագիր Սաֆօնօվը, որ մեղադրվում էր 129 րդ յօդուածի հիման վրա, դատապարտված է մի տարվայ բերդարգելութեան։

ՕԴԵՍՍԱ. Զինւորական շրջանային դատարանը քննելով 13-րդ գնդակաձիգ գնդի կրտսեր բժիշկ Ստեպանօվին սպանելու մահափորձի համար մեղադրվող նոյն գնդի շտաբս-կապիտան Պօպերէչնիի գործը, դատապարտեց նրան մի տարվայ կալանաւորական բաժանմունքի և զրկեց բոլոր իրաւունքներից, որոշելով միաժամանակ միջնորդութիւն յարուցանել Թագաւոր Կայսրի առաջ պատժի փոխարէն արաքսի ծառայութիւնից, առանց զրկելու աստիճաններից։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ամառնային երթևեկութիւն)

(Ժամերը նշանակված են Թիֆլիսի ժամանակով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է

ԲԱԳՈՒ.—**Արագ գնացքը** № 2—10 ժ. 8 ր. առ., հասնում է Աղստաֆա 12 ժ. 30 ր., Գանձակ 2 ժ. 58 ր., Եւլախ 4 ժ. 29 ր., Հաջի-Կաբուլ 8 ժ. 7 ր. երեկ., Բագու 11 ժ. 13 ր. գիշ.: **Պօստաւոր գնացքը** № 4—12 ժ. 10 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 3 ժ. 4 ր. գիշ., Գանձակ 6 ժ. 14 ր. առ., Եւլախ 8 ժ. 13 ր., Հաջի-Կաբուլ 12 ժ. 48 ր. ցեր., Բագու 5 ժ. 20 ր. ցեր.: **Մարդատար գնացքը** № 6—2 ժ. 44 ր. ցեր., հասնում է Աղստաֆա 5 ժ. 34 ր., Գանձակ 8 ժ. 42 ր. երեկ., Եւլախ 10 ժ. 39 ր. գիշ., Հաջի-Կաբուլ 3 ժ. 21 ր. գիշ., Բագու 7 ժ. 38 ր. առ.: **Խառն գնացքը** № 106 (III կամ IV կարգի վագոններով, երբ կարևորութիւն զգացվի)—4 ժ. 37 ր. գիշ., հասնում է Աղստաֆա 8 ժ. 44 ր. առ., Գանձակ 1 ժ. 5 ր. ցեր., Եւլախ 4 ժ. 13 ր. ցեր., Հաջի-Կաբուլ 11 ժ. 45 ր. գիշ., Բագու 5 ժ. 54 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄ.—**Արագ գնացքը** № 11—10 ժ. 44 ր. գիշ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 40 ր. գիշ., Բաթում 8 ժ. 58 ր. առ.: **Պօստաւոր գնացքը** № 3—9 ժ. 41 ր. ցեր., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 59 ցեր., Բաթում 11 ժ. 36 ր. գիշ.: **Մարդատար գնացքը** № 5—6 ժ. 36 ր. եր., հասնում է Միխայլօվօ 10 ժ. 38 ր. գիշ., Բաթում 7 ժ. 26 ր. առ.: **Խառն գնացքը** № 107 (III կամ IV կարգի վագոններով, երբ կարևորութիւն զգացվի) 6 ժ. 18 ր. առ., հասնում է Միխայլօվօ 1 ժ. 32 ր. ցեր., Բաթում 4 ժ. 31 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆ.—**Պօստաւոր գնացքը** № 74/75—12 ժ. 40 ր. գիշ., հասնում է Ղարաքիլիսա 7 ժ. 54 ր. առ., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 24 ր. ցեր., Էջմիածին 4 ժամ 40 րոպ. ցեր., Ուլուխանլու 5 ժ. 7 ր. ցերեկվայ (առանց Երևան մտնելու), Նախիջևան 9 ժ. 50 ր. եր., Ջուլֆա 11 ժ. 21 ր. գիշ., **Մարդատար-ապրանքատար գնացքը** № 78/79 (միայն II և III կարգի վագոններով)—7 ժ. 8 ր. եր., հասնում է Ղարաքիլիսա 2 ժ. 18 ր. գիշ., Ալէքսանդրօպօլ 5 ժ. 56 ր. գիշ., Էջմիածին 11 ժ. ցեր., Ուլուխանլու 11 ժ. 26 ր., Երևան 12 ժ. 19 ր. ցեր.: **Մարդ.-ապրանքատար** № 108/109—11 ժամ 28 րոպ. ցեր., հասնում է Ղարաքիլիսա 7 ժ. 28 ր. եր., Ալէքսանդրօպօլ 11 ժ. 27 ր. գիշ., Էջմիածին 5 ժ. 40 ր. գիշ., Ուլուխանլու 6 ժ. 15 ր. առ., Երևան 7 ժ. 23 ր. առաւօտեան:

ԲՈՐԺՈՄ.—**Մարդատար գնացքը** № 7/8—7 ժ. 58 ր. առ., հասնում է Գօրի 10 ժ. 43 ր., Բօրժօմ 1 ժ. 39 ր. ցեր., **Մարդատար գնացքը** № 9/10—3 ժ. 5 ր. ցեր., հասնում է Գօրի 5 ժ. 48 ր. ցեր., Բօրժօմ 8 ժ. 41 ր. երեկոյեան:

ԹԻՖԼԻՍ Է ՀԱՍՆՈՒՄ

ԲԱԳՈՒԻՑ.—**Արագ գնացքը** № 1—9 ժ. 56 ր. եր., **Պօստաւոր գնացքը** № 3—8 ժ. 56 ր. առ.: **Մարդատար գնացքը** № 5—5 ժ. 51 ր. ցեր.: **Խառն գնացքը** № 107—4 ժ. 56 ր. գիշ.:

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—**Արագ գնացքը** № 12—9 ժ. 18 ր. առ.: **Պօստաւոր գնացքը** № 4—11 ժ. 15 ր. գիշ.: **Մարդատար գնացքը** № 6—1 ժ. 59 ր. ցեր.: **Խառն գնացքը** № 106—3 ժ. 40 ր. գիշ.:

ՋՈՒԼՖԱ-ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—**Պօստ. գնացքը** № 72/73—7 ժ. 26 ր. առ., **Մարդատար-ապրանքատար գնացքը** № 74/75—8 ժ. 33 ր. եր.: **Մարդ.-ապրանքատար գնացքը** № 80/81—12 ժ. 48 ր. ցեր.:

ԲՈՐԺՈՄԻՑ.—**Մարդատար գնացքը** № 7/8—7 ժ. 8 ր. առ., մարդատար գնացքը № 9/10—9 ժ. 8 ր. երեկոյեան:

Գերմանիա դիմող հիւանդներին

Դոք. Ա. Շահբազեան

ԲԵՐԼԻՆՈՒՄ

Ասիստենտ պրոֆեսոր Գօլդշայդերի և պրոֆ. Կլապի Բերլինի արքայական համալսարանի կլինիկաներում։

Ընդունում է ամէն տեսակ հիւանդների և պր.ֆեսօրների խորհրդակցութեամբ յանձնարարում է նրանց հիւանդութեանց համապատասխան մասնագէտներին։ Հասցէն՝ Berlin. Karlstrasse 15 III. Telephon Norden 2875, около вокзала Фридрихъ Штрассе. Dr. med. Schahbasian.

(հ.2.) 458. 10—10

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վարդան Ցարութիւնեան Լատիֆեանի ալիւրի և հացահատիկի պահեստի

ԿԱՐՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԻ

համար ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է մի հմուտ

ՀԱՇՒԱՊԱՀ

Պայմանների համար դիմել՝ Թիֆլիս, Разъѣзжая ул. № 9. Վարդան Լատիֆեանցի գրասենեակը։ Գաւառացիները կարող են դիմել նաև Կարսի բաժանմունքին։

548. 2—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Տ. ԳԻՒՋԱԼԵԱՆԻ

ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ԲՆԱՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

առաջին օրջան

ծխ. չորսամեայ դպրոցների դասընթաց

ԳԻՆԸ Է 50 ԿՕՊ.

Վաճառվում է նոյն հեղինակի

ԴԱՍԱԳԻՐՔ ԲՆԱՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

երկրորդ օրջան

Մխական վեցամեայ դպրոցների դասընթաց. մասն առաջին՝ օդ, ջուր և երկիր 50 կ., մասն երկրորդ՝ բոյս, մարդ և կենդանի 80 կ.։ Բոլոր գրքերի պահեստը «ԳԻՐ» գրավաճառանոցումն է։ Դիմել՝ Тифлисъ, книжн. магазинъ „ГИРЪ“.

(Ն.) 549. 2—1

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ

հայոց եկեղ.-ծխական երկդ. երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր են

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ և ՈՒՍՈՒՑՉՈՒՀԻՆԵՐ

հայոց և ռուսաց լեզուների, հայոց և ռուսաց պատմութիւնների, ռուսաց և ընդհանուր աշխարհագրութիւնների, բնագիտութեան, հայրենագիտութեան, ձեռագործի, երկրաչափական ձևագրութեան և գծագրութեան համար։ Պայմանների մասին դիմել՝ Городъ Ахалкалаки (Тифл. губ.), Попечительству Арм. церков.-прих. школы.

(ա.ս.) 545. 3—?

ՕԴԵՍՍԱՅԻ

հայոց ծխակ. միդասեան դպրոցի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է

Մի ձեռնհաս ուսուցիչ

հայոց լեզուի, գրագիտութեան և երգեցողութեան համար, շաբաթական 17—18 դասով. ռոճիկը 30 ր. ամսական, բնակարան միայն մի սենեակ և վառելիք։ Ցանկացողները պէտք է ուղարկեն ուսման և ըստ կարելոյն ուսուցչական վկայականները կամ նրանց պատճէնները։ Դիմել անյապաղ Одесса, свящ. О. Чубарьяну. Екатерининская 69.

(ա.ս.) 539. 5—5

Ատրպատականի Կենտր.

ԵՐԿՍԵՌ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

1) Բարձրագոյն կրթութեամբ կամ ճեմարանաւարտ՝ հայոց լեզուի, հայոց գրականութեան, եկեղեց. պատմութեան 21 դաս։

2) Բարձրագոյն կրթութեամբ կամ ինստիտուտից՝ ռուսաց լեզուի, համրահաշւի և երկրաչափութեան 21 դաս։

3) Վարժուհի՝ վերակացութեան, կարուձևի (6 դաս) և ճւաբանութեան (3 դ.)։

Տեսուչ Ցոհան Դաւթեան, ԴԻԼԻՋԱՆ

(ա.ս.) 543. 3—2

ՄԵՐՎԻ

հայոց եկ.-ծխ. երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր է

ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

12 դաս հայոց լեզուի, 4 դաս կրօնագիտութեան, 2 դաս վայելչագրութեան և 8 դաս երգեցողութեան համար։ Բացի դրանից պիտի իմանայ կազմել քառաձայն խումբ, ունենայ լաւ ձայն և կիրակի ու տօն օրերին երգէ եկեղեցում։ Ռոճիկ միմիայն 700 րուբլի։ Դիմել՝ Тифлисъ, Мадатовскій островъ, заводъ Джагетяна.

Ատեն. ուսուցիչ՝ Պատ. Սեթարեան

(2. կ.) 542. 3—2

ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԽՄԲԱՊԵՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՆԵՐԻՆ ԿԻՑ

Երկրորդ տ. **„ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ“** Երկրորդ տ.

Դասընթացքները եռամեայ են. դասաւանդման եղանակը տարեկան է։ Ուսման վարձն է 100 ր.։ Աւանդվում են հետևեալ առարկաները. 1) Հայկական ձայնագրութիւն, 2) Համեմատական հարմօնիա, 3) Եկեղեցական երգեցողութիւն, 4) Եկեղեցական երգեցողութեան պատմութիւն, 5) Եկեղեցական ծիսակատարութիւն, 6) Տարրական երաժշտական թէօրիա, 7) Հարմօնիա, 8) Սօլֆեջժիօ, 9) Էնցիկլօպէդիա, 10) Երաժշտական պատմութիւն, 11) Խմբական երգեցողութիւն, 12) Պարտիտուրների ընթերցումն, 13) Երաժշտական մանկավարժութիւն և փորձնական գործնական պարապմունքներ ստորին դասարանների աշակերտների հետ։ Ջութակի կամ դաշնամուրի վրա նուագել պարտադիր է։ Դասընթացքներում աւանդում են կօնսերվատօրիայի և սինօդական երաժշտական դպրոցի ուսուցիչներն ու պրոֆեսօրները։ Հայկական բաժինը գտնվում է երաժիշտ-երգահան ԵՂԻՇԷ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ անմիջական հսկողութեան տակ։ Դասընթացքներն աւարտողները ստանում են պաշտօնաւոր վկայականներ, խմբապետի և երգեցող. ուսուցչի կոչումը։

Հասցէ. Москва, Арбатъ д. № 4. „Регентскіе курсы“.

Դասընթացքների վերատեսուչ՝ ԲԱԳՐՈՒՄՈՎ ԲԸՇԿԷ

(2.) 540. 2—2

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.